

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS
VIEŠOSIOS POLITIKOS IR ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS**

Ieva Bendikienė

**VIETOS VALDŽIOS IR NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ
BENDRADARBIAVIMAS: KRETINGOS RAJONO SAVIVALDYBĖS
ATVEJIS**

Magistro darbas

**Darbo vadovas
doc. dr. E. Vaidelytė**

KAUNAS 2015

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS
VIEŠOSIOS POLITIKOS IR ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS

VIETOS VALDŽIOS IR NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ
BENDRADARBIAVIMAS: KRETINGOS RAJONO SAVIVALDYBĖS
ATVEJIS

Viešojo administravimo magistro darbas
Studijų programa 621N70001

Darbo vadovas

(parašas)
doc. dr. E. Vaidelytė
2015-02-18

Recenzentas

(parašas)
lekt. L. Šarkutė
2015-02-18

Atliko

(parašas)
SMTV-2/3 gr. stud.
I. Bendikienė
el. paštas:
ieva.bendikiene@ktu.edu
2015-02-18

KAUNAS 2015

PATVIRTINIMAS APIE MAGISTRO BAIGIAMOJO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad parengtas **magistro darbas**

**Vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas: Kretingos rajono
savivaldybės atvejis**

(įrašyti pavadinimą)

- atliktas savarankiškai ir jo dalys arba visas darbas nėra nukopijuotas nuo kitų autorių darbų;
- nebuvo pateiktas atsiskaitymui šiame ar kitame KTU fakultete arba kitoje aukštojoje mokykloje;
- pateiktos nuorodos į visus kitų autorių darbus, kurių medžiaga pasinaudota.

Ieva Bendikienė

Vardas, pavardė

Parašas

2015-02-18

Data

Bendikienė, I. *Vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas: Kretingos rajono savivaldybės atvejis*. Viešojo administravimo magistro darbas. Studijų programa 621N70001. Vadovas doc. dr. E. Vaidelytė. Kaunas: Kauno technologijos universitetas, Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas, 2015, 70 p.

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe analizuojamas Kretingos rajono savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas, jų įgyvendinimo galimybės. Siekiama nustatyti kokie yra Kretingos rajono savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo ypatumai, būdai bei trūkumai. Tyrimo problema - kokios yra vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo galimybės Kretingos rajono savivaldybėje? Tyrimo objektas - vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas. Tyrimo tikslas - išanalizuoti vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo galimybes Kretingos rajono savivaldybėje. Tikslui pasiekti iškelti šie uždaviniai: išanalizuoti vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo aspektus; apžvelgti vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo galimybes Lietuvoje; apžvelgti vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo teisinį reguliavimą; iširti vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo galimybes Kretingos rajono savivaldybėje. Pagrindiniai tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, teisinių dokumentų analizė, antrinių duomenų analizė, pusiau struktūruotas interviu. Magistro baigiamąjį darbą sudaro trys dalys, apibrėžiamos vietos valdžios, nevyriausybinių organizacijų sampratos, analizuojami vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo modeliai, apžvelgiama įstatyminė bazė, atlikti tyrimai ir atliekama empirinė analizė. Pagrindinės darbo išvados rodo, jog nevyriausybinių organizacijų yra labai svarbios vietos valdyme, nes jos skatina demokratinius procesus, geriau suvokia konkrečios grupės žmonių problemas ir jas geba efektyviai spręsti. Nevyriausybinių organizacijų ir vietos valdžios glaudus bendradarbiavimas yra vienas svarbiausių veiksnių, darančių įtaką kokybiškai, kvalifikuotai ir efektyviai nevyriausybinių organizacijų veiklai. Empirinė analizė parodė, jog nevyriausybinių organizacijų dalyvauja Kretingos rajono savivaldybės nevyriausybinių organizacijų tarybos veikloje, savivaldybė skiria nevyriausybiniams organizacijoms nefinansinę paramą, tačiau dažniausiai bendradarbiavimas pasireiškia kai nevyriausybinių organizacijų rašo projektus, o savivaldybė konkursų būdu skiria finansavimą tiems projektams. Tyrimo metu vertinant tarpinstitucinį bendradarbiavimą paaiškėjo, kad Kretingos rajone šių santykių glaudumas labiausiai priklauso nuo nevyriausybinių organizacijų aktyvumo, jų gebėjimų rašyti įdomius, visuomenę įtraukiančius projektus.

Bendikienė, I. *Cooperation between Local Government and Non-governmental Organizations: Case of Kretinga District Municipality*. Study programme 621N70001. Supervisor assoc. prof. E. Vaidelytė. Kaunas: Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology, 2015, 70 p.

SUMMARY

This master thesis analyses the cooperation and its implementation opportunities between Kretinga District Municipality and non-governmental organizations. It is aimed to identify the cooperation peculiarities and weaknesses between Kretinga District Municipality and non-governmental organizations. The problem of the research – what are the local government and non-governmental organizations cooperation opportunities in Kretinga district municipality? The research subject – local government and non-governmental organizations' cooperation. The aim of the research – to analyse local government and non-governmental organizations' cooperation opportunities in Kretinga district municipality. To reach the aim such goals were set: to analyse the cooperation aspects of local government and non-governmental organizations; to review the cooperation opportunities of local government and non-governmental organizations in Lithuania; to review the legal regulation of local government and non-governmental organizations cooperation; to explore local government and non-governmental organizations' cooperation opportunities in Kretinga district municipality. The main research methods: scientific literature analysis, legal documents analysis, secondary data analysis, semi-structured interview. The final master thesis is made from three sections where the conceptions of local government and non-governmental organizations are determined, the cooperation models of local government and non-governmental organizations are analysed, the legislative basis and implemented studies are reviewed and empirical analysis is performed. The main thesis conclusions demonstrate that non-governmental organizations take important position in local governance because they stimulate democratic processes, are more aware of problems of particular people group and are able to solve those problems effectively. The close cooperation between non-governmental organizations and local government is one of the most important factors doing influence on qualitative, qualified and effective work in non-governmental organizations. The empirical analysis revealed that non-governmental organizations participates in Kretinga district municipality non-governmental organisations' council activities, moreover, local government provides non-financial support to non-governmental organisations. However, the cooperation is more often when non-governmental organisations create the projects and local government finances those projects under the contest way. The evaluated interinstitutional cooperation in the research emerged that in Kretinga district the closeness of intercourse is mostly dependent on non-governmental organisations activity and ability to write interesting projects which involve all society.

TURINYS

Lentelės	7
Paveikslai	8
Pagrindinės sąvokos	9
Santrumpos.....	10
ĮVADAS.....	11
1. VIETOS VALDŽIOS IR NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ BENDRADARBIAVIMO TEORINIAI ASPEKTAI.....	
1.1. Vietos valdžios koncepcija.....	13
1.2. Nevyriausybinių organizacijų koncepcijos	15
1.3. Vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo modeliai	24
2. VIETOS VALDŽIOS IR NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ BENDRADARBIAVIMO GALIMYBĖS LIETUVOJE.....	
2.1. Vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo teisinis reguliavimas	34
2.2. Vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo tyrimų apžvalga..	40
2.3. Vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo tyrimo metodologinis pagrindimas	45
3. VIETOS VALDŽIOS IR NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ BENDRADARBIAVIMO KRETINGOS RAJONO SAVIVALDYBĖJE TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ.....	
3.1. Kretingos rajono savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo apžvalga .	49
3.2. Interviu su Kretingos rajono savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų atstovais rezultatų analizė.....	51
IŠVADOS.....	61
REKOMENDACIJOS.....	63
LITERATŪRA.....	64
PRIEDAI.....	68

LENTELĖS

1 lentelė. Vietos savivaldos samprata.	14
2 lentelė. Nevyriausybinių organizacijų ir valdžios sektoriaus skirtumai.....	25
3 lentelė. Nefinansinės vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo formos.....	31
4 lentelė. 2013 metų NVO duomenų bazė.	40
5 lentelė. Respondentų požiūrio į nevyriausybinių organizacijų veiklą pokytis 2010–2012 metais.	41
6 lentelė. Kretingos rajono savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų tyrimo dalyviai.	46
7 lentelė. Savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo būdai.....	53

PAVEIKSLAI

1 pav. Nevyriausybinėms organizacijoms būdingi bruožai..	16
2 pav. Nevyriausybiinių organizacijų tipai Lietuvoje..	17
3 pav. Nevyriausybiinių organizacijų atliekamos funkcijos..	18
4 pav. Nevyriausybiinių organizacijų veiklos sritys..	19
5 pav. Nevyriausybiinių organizacijų santykis su verslu (rinka) ir valdžia (valstybe)	20
6 pav. NVO valdymo modeliai..	21
7 pav. Nevyriausybiinių organizacijų ir savivaldybių bendradarbiavimą charakterizuojantys tinklai	26
8 pav. Vyriausybės ir nevyriausybiinių organizacijų santykių modeliai.....	28
9 pav. Vietos valdžios ir nevyriausybiinių organizacijų bendradarbiavimo formos.....	30
10 pav. Vietos valdžios ir nevyriausybiinių organizacijų bendradarbiavimo nauda.....	32
11 pav. Nevyriausybiinių organizacijų ir vietos valdžios bendradarbiavimo problemos.	44
12 pav. Kretingos rajono veiklių nevyriausybiinių organizacijų pasiskirstymas pagal veiklos sritis.....	50
13 pav. Savivaldybės ir nevyriausybiinių organizacijų bendradarbiavimo nauda	55
14 pav. Kretingos rajono savivaldybės ir nevyriausybiinių organizacijų bendradarbiavimą ribojantys veiksniai.	57
15 pav. Tarpinstitucinio bendradarbiavimo tobulintinos kryptys.	59

PAGRINDINĖS SĄVOKOS

Nevyriausybė – nuo valstybės ar savivaldybių institucijų ir įstaigų nepriklausomas savanoriškumo pagrindais visuomenės ar jos grupės naudai veikiantis viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas nėra pelno ar politinės valdžios siekimas arba vien tik religijos tikslų įgyvendinimas (LR Nevyriausybinių organizacijų įstatymas, 2013).

Vietos savivalda – valstybės teritorijos administracinio vieneto – savivaldybės teisė laisvai ir savarankiškai tvarkytis pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją ir įstatymus per administracinio vieneto nuolatinių gyventojų tiesiogiai išrinktų atstovų savivaldybės tarybą bei jos sudarytą vykdomąją ir kitas institucijas (LR vietos savivaldos įstatymas, 2004).

Savivaldybė – valstybės teritorijos administracinis vienetas, turintis juridinio asmens statusą bei Lietuvos Respublikos Konstitucijos laiduotą savivaldos teisę, įgyvendinamą per savivaldybės tarybą (LR vietos savivaldos įstatymas, 2004).

Bendradarbiavimas – tai darbas kartu su kitais asmenimis ar grupėmis, siekiant bendro tikslo (Merriam – Webster dictionary, 2014).

SANTRUMPOS

NVO – nevyriausybinė organizacija

LR – Lietuvos respublika

IVADAS

Temos aktualumas. Vietos valdžia yra arčiausiai piliečių esanti, svarbi demokratijos grandis. Vietos valdžiai konstruktyviai bendradarbiaujant su nevyriausybinėmis organizacijomis, įmanoma geriau išsiaiškinti opiausias bei aktualiausias gyventojų problemas ir poreikius, galima tiksliau nustatyti finansavimo prioritetus. Bendradarbiavimas turėtų būti sistemingas ir tikslingas. Per nevyriausybines organizacijas gyventojai gali organizuotai atstovauti visuomenės interesams ir lūkesčiams bei daryti įtaką priimant sprendimus. Nevyriausybines organizacijos aktyviai skleisdamos savo idėjas, stengiasi gerinti vietos gyvenimo sąlygas ar padeda tiems žmonėms, kuriems reikia pagalbos. Nevyriausybines organizacijos yra viena iš sričių, kurios suteikia visuomenei galimybę dalyvauti viešajame administravime.

Veiksminga nevyriausybinių organizacijų sąveika su valdžios institucijomis labai priklauso ir nuo pačių nevyriausybinių organizacijų vienybės ir tarpusavio bendradarbiavimo. Finansinė parama yra svarbus valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo elementas. Partnerystė turėtų remtis nevyriausybinių organizacijų sektoriaus įtraukimu į sprendimų priėmimo procesą, taip pat nevyriausybinių organizacijų patirtimi formuojant viešojo administravimo institucijų politiką, be to, reikėtų atsižvelgti į tą įtaką, kurią nevyriausybinių organizacijų sektoriui gali daryti planuojami valdžios politikos pokyčiai. Labai svarbu, kad visi užmojai būtų vykdomi remiantis abipuse partneryste.

Darbe tiriama problema. Kokios yra vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo galimybės Kretingos rajono savivaldybėje?

Darbo objektas - Vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas.

Darbo dalykas - Vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo būdai.

Darbo tikslas - Išanalizuoti vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo galimybes Kretingos rajono savivaldybėje.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo aspektus.
2. Apžvelgti vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo galimybes Lietuvoje.
3. Apžvelgti vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo teisinį reguliavimą.
4. Ištirti vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo galimybes Kretingos rajono savivaldybėje.

Darbe taikyti tyrimo metodai. Rengiant baigiamąjį magistro darbą naudoti šie metodai: mokslinės literatūros analizė, teisinių dokumentų analizė, antrinių duomenų analizė, pusiau struktūruotas interviu.

Darbo struktūra. Baigiamąjį magistro darbą sudaro trys pagrindinės dalys. Pirmoje dalyje aptariamos vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų koncepcijos, taip pat išanalizuojami vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo modeliai. Antroje dalyje apžvelgiami teisės aktai reglamentuojantys vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimą, aptariami atlikti tyrimai analizuojantys vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimą bei pristatoma vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo Kretingos rajono savivaldybėje tyrimo metodologija. Trečioje dalyje susistemintai pateikiama pusiau struktūruotos apklausos vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo galimybių Kretingos rajono savivaldybėje analizė. Darbo pabaigoje suformuluojamos išvados. Darbe naudoti 54 literatūros šaltiniai. Pagrindinės literatūros šaltinių kategorijos yra moksliniai straipsniai ir teisės aktai.

1. VIETOS VALDŽIOS IR NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ BENDRADARBIAVIMO TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Vietos valdžios koncepcija

Vietos savivalda, kaip vietinių gyventojų interesams atstovaujanti ir visuomeninį, politinį gyvenimą organizuojanti struktūra, užima svarbią vietą daugumos valstybių politinėse sistemose. Ji suvokiama kaip žemiausia, pilietinei visuomenei arčiausia politinės sistemos teritorinė grandis. Per ją atskiri piliečiai gali reikšti savo interesus, kontroliuoti, kaip jie įgyvendinami ir tuo pačiu daryti įtaką valstybei. Vietos savivalda yra galinga politinei sistemai priklausančių demokratinių institutų, atskirų piliečių kovos su biurokratizmu ir formalizmu valstybinio valdymo institucijose priemonė (Novikovas, 2005, p.58). Galima teigti, jog vietos savivalda yra tarpinė tarp valstybės ir piliečių, per kurią piliečiai gali kontroliuoti, kaip valstybė gina jų interesus. Todėl ji turėtų būti stiprinama ir plečiama.

Žilinskas (2004, p. 490) teigia, jog vietos valdžia yra kaip sistema, kurioje žmonės savarankiškai sprendžia bendrus reikalus ir problemas, vadovaudamiesi savais interesais, įgyvendinami juos bendromis jėgomis, nepasitelkdami aukštesnės valdžios. Demokratijos pagrindas yra savivaldi bendruomenė, galinti ir mokanti tvarkyti savo reikalus.

Astrauskas (2004, p. 10) teigia, kad yra dvi vietos savivaldos sampratos: plačiuoju požiūriu vietos savivalda - tai ypatinga žmonių bendruomenė (žmonių santalka, socialinė organizacija, socialinė grupė), tvarkanti dalį visuomenės bendrųjų reikalų; siauroju požiūriu vietos savivalda – tai visuma žmonių specialiųjų organizacijų (institucijų), vykdančių veiklą valstybės teritorijos dalyje, tvarkančių dalį visuomenės bendrųjų reikalų ir taip kryptingai veikiančių toje teritorijoje gyvenančius žmones bei jų socialines grupes.

Išsamiau aptariant vietos savivaldos, siauroju požiūriu, veiklą sudaro:

- ✓ savivaldybės valdžios vykdymas – tai atlieka savivaldybės taryba ir kartais savivaldybės vykdomosios institucijos,
- ✓ savivaldybės valdžios priimtų sprendimų vykdymas – tai atlieka savivaldybės vykdomosios institucijos ir savivaldybės administracija,
- ✓ viešųjų paslaugų teikimas - tai atlieka savivaldybės įstaigos ir kontroliuojamos įmonės (Astrauskas, 2004, p. 10).

Vietos savivaldos, siauroju požiūriu, institucinę struktūrą sudaro tie patys, kaip ir savivaldybės plačiuoju požiūriu, elementai, t. y. savivaldybės atstovaujamoji ir vykdomoji (-osios) institucija (-os) bei savivaldybės administracija.

Savivalda nėra savitikslė. Ji reikalinga tam, kad patenkintų atskirų individų, jų grupių ir visuomenės poreikius. Kuriant pilietinę visuomenę, laipsniškai stiprėjant savivaldai, mažėja valstybės įtaka visuomenėje, panaikinamas valstybės monopolis valdymo sprendimų priėmimo procese.

Socialinės ir ekonominės permainos iš esmės keičia bendruomenių narių gyvenimo būdą ir jo kokybę, kelia nemažai įvairių problemų. Jas dažniausiai bandoma spręsti tiek asmenybės, tiek savavaldžių bendruomenių ir visos valstybės lygiais. Tačiau praktika rodo, kad visuotiniai, visą šalį aprėpiantys sprendimai yra labai brangūs ir ne visada rezultatyvūs. Pastebima, kad daugelis ir asmeninių, ir su visa visuomene susijusių problemų kaip tik veiksmingiausiai įveikiamos savivaldžios bendruomenės mastu. Galima teigti, kad kuo išsamiau suvokiama savivaldžios bendruomenės esmė ir reikšmė, tuo didesnė tikimybė kuo greičiau ir mažesnėmis sąnaudomis įveikti kiekvieno žmogaus gyvenimo problemas, visapusiškiau tenkinti dvasinius ir materialinius poreikius.

Žmonės, savanoriškai burdamiesi į kolektyvus, sudaro sau prielaidas įsitvirtinti visuomenėje. Ir atvirkščiai, gyventojų nesugebėjimas veikti kartu bendram labui arba dėl tikslo, peržengiančio tiesioginius materialius artimiausių šeimos narių interesus, lemia skurdą ir atsilikimą.

1 lentelė. Vietos savivaldos samprata.

Vietos savivalda yra kiekvienos demokratinės visuomenės sąlyga, atributas.	Vietos savivalda yra demokratijos produktas, viena iš pripažintų tautai priklausančios valdžios įgyvendinimo formų.
<i>Būtent vietos savivaldos lygmeniu įmanoma visiškai įgyvendinti vieną iš pagrindinių demokratijos principų: visi veiksnūs piliečiai turi lygias teises ir galimybes dalyvauti bendruomenės reikalų valdyme. Valdžia demokratinėse valstybėse turi būti kuo arčiau gyventojų, ir gyventojai turi turėti kuo platesnes teises bei galimybę įgyvendinti jas, kiek tai leidžia atstovaujamosios demokratijos forma.</i>	<i>Šioje situacijoje vietos savivaldos plėtros lygis priklauso nuo demokratijos išsivystymo lygio visuomenėje. Kuo ji bus demokratiškesnė, tuo labiau joje bus išplėtoti savivaldos pagrindai. Būtent tokia visuomenė, kur vietos savivalda yra tarsi „žemiausias valstybinio pastato aukštas“, yra tinkamiausia ne lankytojams, o šeimininkui – piliečiams.</i>

Šaltinis: Novikovas, 2005, p. 62-63.

Demokratiniam pasaulyje bendruomeniškumas pripažįstamas kaip ypatinga vertybė, nusakanti socialinės organizacijos kokybę, todėl yra visokeriopai skatinamas pilietinės visuomenės kūrimo kontekste.

Nefas (2007, p. 76) teigia, kad savivaldžios (vietos) bendruomenės veikimas ypač priklauso nuo vietos valdžios (mero, seniūno) požiūrio į valdymo decentralizavimą, taip pat nuo vietos bendruomenės neformalių lyderių požiūrio į atsakomybės prisiėmimą sprendžiant vietos problemas, vietos bendruomenės vietos politikos supratimo lygio ir nuo praktinės sėkmės vietos bendruomenėje sprendžiant įvairias vietos problemas. Vietos problemų sprendimas vietos valdžiai turėtų reikšti daugiau negu valdyti, o vietos bendruomenei – daugiau negu tik gyventi vietos bendruomenėje. Vietinės valdžios atstovų pagrindinė užduotis yra nuspręsti, nors tik vieni nutarimai juk nieko

nekeičia. Juos turi įgyvendinti visi piliečiai kartu. Vietinė valdžia yra visuomenės valdymo žemiausia grandis.

Vietos savivalda yra kiekvienos demokratinės visuomenės sąlyga, atributas. Būtent vietos savivaldos lygmeniu įmanoma visiškai įgyvendinti vieną iš pagrindinių demokratijos principų: visi veiksnūs piliečiai turi lygias teises ir galimybes dalyvauti bendruomenės reikalų valdyme.

1.2. Nevyriausybinių organizacijų koncepcijos

Visuotinai pripažįstama, jog vienas iš svarbiausių atviros ir demokratinės visuomenės bruožų – tai nevyriausybines organizacijos, kurios aktyviai skleidžia savo idėjas, stengiasi gerinti vietos gyvenimo sąlygas ar padeda tiems žmonėms, kuriems reikia pagalbos, gausa.

Pirmosios nevyriausybinių organizacijų gausa, kurių ištakos siekia dar viduramžiais susikūrusius pirmuosius labdaros fondus, buvo paplitusios kaip benamių ir vargšų šelpimu užsiimančios organizacijos. Tačiau keičiantis ekonominiams, socialiniams veiksniams keitėsi ir šių organizacijų vaidmuo. Valdžios institucijos sunkiai persiorientuoja ir prisitaiko prie esamų pokyčių arba vėluojančiai reaguoja į juos, tuo tarpu nevyriausybines organizacijos į pokyčius reaguoja lanksčiau – tai pagrindinė priežastis, lemianti vis didesnę nevyriausybinių organizacijų vaidmenį valstybėje bei nuolatos augantį šių organizacijų skaičių ir besiplečiantį veiklos spektrą (Šilinskytė, 2013, p. 327).

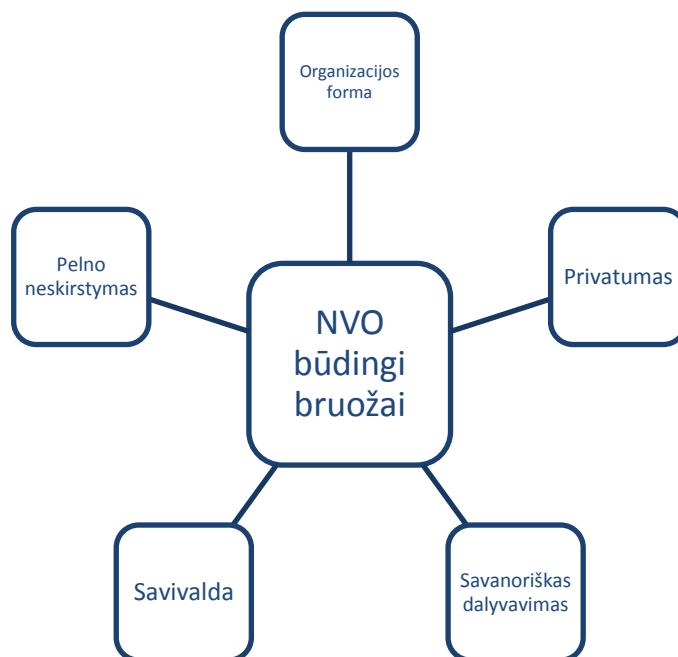
Pasak J. Mikolaitytės ir O. Mejerės (2012, p. 56) NVO terminas pirmą kartą buvo pavartotas 1945 m. kuriant Jungtinių Tautų organizaciją, pripažinusią poreikį pelno nesiekiančioms ir valstybės administracinėms struktūroms nepavaldžioms privačioms grupėms, keliančioms socialinius uždavinius, suteikti patariamąjį vaidmenį.

Lietuvoje terminas „nevyriausybė organizacija“ atsirado verčiant iš anglų kalbos terminą „*non governmental organization*“. Terminas „savanoriška organizacija“ dažnai vartojamas kaip NVO sinonimas: savanoriškumas apeliuoja į laisvą, pilietinę iniciatyvą. O „nevyriausybines organizacijos“ terminas labiau nurodo struktūrinį - institucinį organizacijos pagrindą (Lietuvos teisės universitetas, 2002, p.210).

Lietuvoje veikiantis Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras (NIPC) (Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras, 2014) NVO siūlo vadinti visuomenei naudingą veiklą atliekančias, pelno nesiekiančias, nuo valdžios, politinių partijų ir bažnyčios nepriklausomas ir savanoriškas organizacijas. Teigiama, kad nevyriausybė organizacija – tai laisva piliečių valia įkurta formali ar neformali organizacija, kuri tarnauja tam tikroms visuomenės grupių gerovei, nesiekia pelno ar tiesioginio dalyvavimo valstybės valdyme.

Salamon (1997, p. 12, cituojama pagal Butkevičienė, Vaidelytė, 2013, p. 8) nevyriausybinę organizaciją apibrėžia kaip ekonomine ir socialine plėtra užsiimančią organizaciją, veikiančią „iš apačios į viršų“ principu.

Šilinskytė (2013, p. 328) išskiria nevyriausybinėms organizacijoms būdingus bruožus.

1 pav. Nevyriausybinių organizacijoms būdingi bruožai.

Šaltinis: Šilinskytė, 2013, p. 328.

Pažvelgus į 1 pav. galima teigti, kad nevyriausybines organizacijas turi patvirtintą struktūrą bei procesus ir yra įregistruotos kaip juridinis asmuo. Nevyriausybines organizacijas gauna gana dažnai paramą iš valstybės bei bendradarbiauja su ja, jos nėra valstybinių institucijų dalis ir turi veikimo laisvę. Nevyriausybines organizacijas vykdydamos savo veiklą gali siekti pelno, tačiau visas gautas pelnas yra skiriamas tolesnei organizacijos veiklai ir jos tikslų įgyvendinimui. Nevyriausybines organizacijas pačios kontroliuoja savo veiklą. Už jos planavimą ir vykdymą atsakingi jos valdymo organai bei nevyriausybinių organizacijų veikla grindžiama savanorišku (neatlygintinu) darbu bei savanoriška parama.

Apibendrinant, galima teigti, kad visoms nevyriausybinių organizacijoms būdingi šie pagrindiniai bruožai:

- ✓ savivalda,
- ✓ savanoriškumas,
- ✓ vertybės ir ideologija, kaip pagrindinis veiklos motyvas (Dichter, 1999, cituojama pagal Butkevičienė, Vaidelytė, 2013, p. 9).

Šilinskytė (2013, p. 328) teigia, jog mokslininkai kalbėdami apie nevyriausybines organizacijas įprastai turi omenyje, jog tai nepolitinė, nereliginė ir ne pelno siekianti organizacija

vienu metu. Tokia termino interpretacija, nors ir neabejotinai labiausiai paplitusi, yra tik viena iš galimų.

2 pav. Nevyriausybinių organizacijų tipai Lietuvoje.

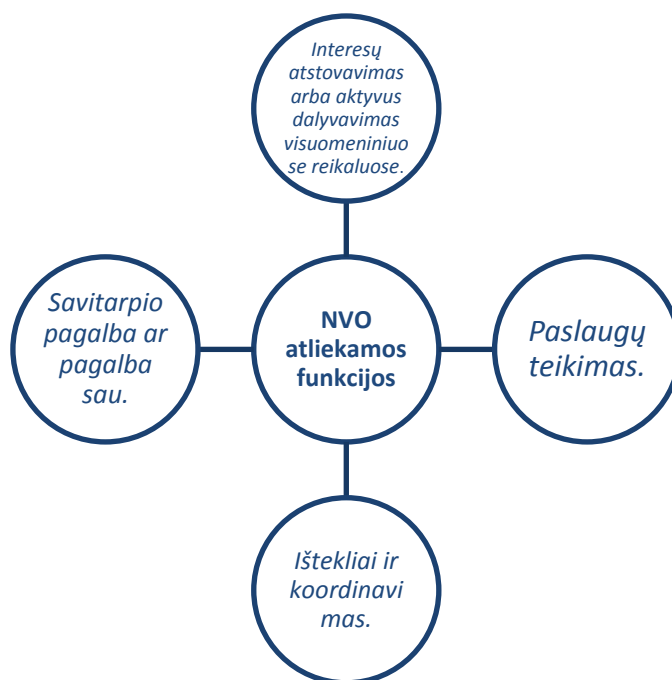
Šaltinis: Butkevičienė, Vaidelytė, 2013, p. 31

Asociacijos. Tai savo pavadinimą turintis ribotos civilinės atsakomybės viešas juridinis asmuo, kuris siekia koordinuoti asociacijos narių veiklą, atstovauti jų interesams bei ginti ar tenkinti kitus viešus interesus (Butkevičienė, Vaidelytė, 2013, p. 31).

Viešosios įstaigos. Tai įsteigtas pelno nesiekiantis viešas juridinis asmuo, kurio tikslas tenkinti viešuosius interesus vykdant švietimo, mokslo ir mokslinę, kultūrinę, sveikatos priežiūros, aplinkos apsaugos, sporto plėtojimo, socialinės ar teisinės pagalbos teikimo paslaugas (Butkevičienė, Vaidelytė, 2013, p. 36).

Labdaros ir paramos fondai. Tai viešas juridinis asmuo, kurio pagrindinis tikslas yra paramos ir labdaros bei kitokios pagalbos teikimas fiziniams ar juridiniams asmenims. Labdaros ir paramos fondo tikslas yra pritraukti, o ne uždirbti paramai skirtas lėšas (Butkevičienė, Vaidelytė, 2013, p. 32-33).

Nevyriausybinių organizacijų efektyviai gali veikti labai įvairiose srityse, tačiau visuomenėje yra tam tikros išankstinės nuostatos, kuo pirmiausia turėtų užsiimti nevyriausybinių organizacijų. Pastebima, kad efektyviausiai nevyriausybinių organizacijų galėtų padėti, žmonėms turintiems negalią, pagerinti pensininkų gyvenimo sąlygas, veikti gamtos saugos srityje, tačiau nurodomos ir kitos tradicinės veiklos sritys.

3 pav. Nevyriausybinių organizacijų atliekamos funkcijos.

Šaltinis: Šimašius, 2003, p. 4.

Paslaugų teikimas – kai nevyriausybines organizacijos savo nariams arba klientams teikia tokias paslaugas, kaip socialinė rūpyba, sveikatos apsauga, apmokymai, informacinės paslaugos, konsultacijos bei parama.

Interesų atstovavimas arba aktyvus dalyvavimas visuomeniniuose reikaluose. Šią funkciją atlieka nevyriausybines organizacijos, kurios naudoja įvairias kampanijas, lobizmą ir kitus metodus, gindamos tam tikrą idėją ar kurios nors grupės interesus ir siekdamos pakeisti viešąją nuomonę ar politiką.

Savitarpio pagalbos ar pagalba sau nevyriausybines organizacijos, dažniausiai suformuotos grupių asmenų, kurie turi bendrų interesų arba poreikių, siekiant suteikti savitarpio pagalbą, informaciją, paramą ir bendradarbiavimo galimybę.

Ištekliai ir koordinavimas - tai vadinamosios "tarpininkaujančios organizacijos", kurios koordinuoja viso sektoriaus arba konkrečioje srityje dirbančių organizacijų veiklą, teikia joms informaciją ir paramą. Tokios organizacijos atlieka svarbų vaidmenį, būdamos jungtimi tarp nevyriausybinių sektoriaus ir viešosios valdžios institucijų.

Nevyriausybinių organizacijų veikla yra orientuota į įvairias socialine ir kultūrinės sritis (žr. 4 pav.).

4 pav. Nevyriausybių organizacijų veiklos sritys.

Šaltinis: Butkevičienė, Vaidelytė, 2013, p. 10-11.

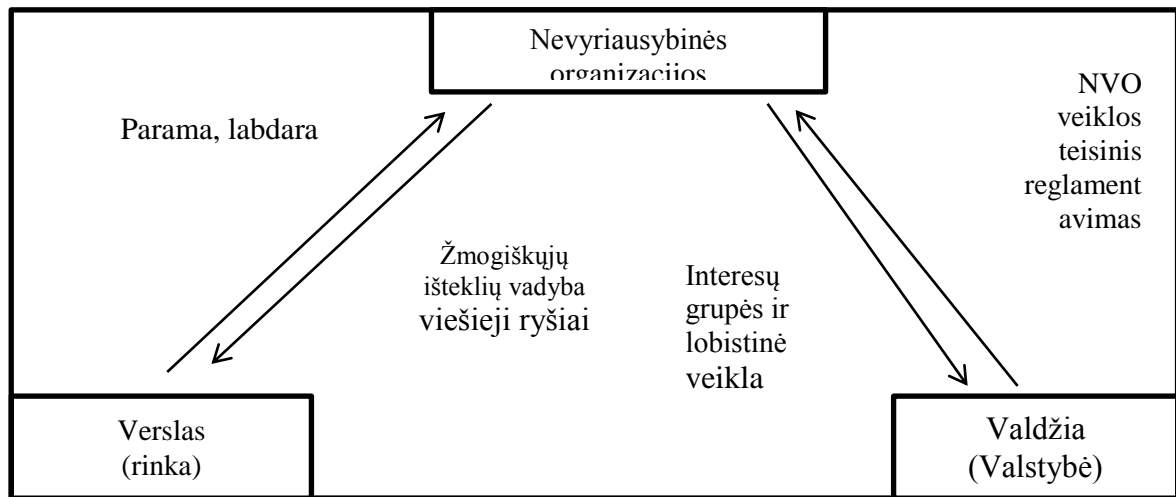
Analizuodama nevyriausybių organizacijų veiklą, I. Matonytė (2004) išskiria du pagrindinius aspektus:

- ✓ nevyriausybių organizacijų santykius su valdžia (valstybe);
- ✓ nevyriausybių organizacijų santykius su verslu (rinka) (Matonytė, 2004, cituojama pagal Butkevičienė, Vaidelytė, 2013, p. 11).

Nevyriausybių organizacijų santykių su verslu (rinka) ir valdžia (valstybe) modelis apima tokius elementus:

- ✓ nevyriausybių organizacijų veiklos teisinis reglamentavimas;
- ✓ interesų grupės ir lobistinė veikla;
- ✓ parama labdara (lėšų pritraukimas);
- ✓ žmogiškųjų išteklių vadyba, viešieji ryšiai (Butkevičienė, Vaidelytė, 2013, p. 11).

Nevyriausybių organizacijų santykius su verslu (rinka) ir valdžia (valstybe) I. Matonytė (Matonytė, cituota pagal Butkevičienė, Vaidelytė, 2013, p. 12) grafiškai vaizduoja:

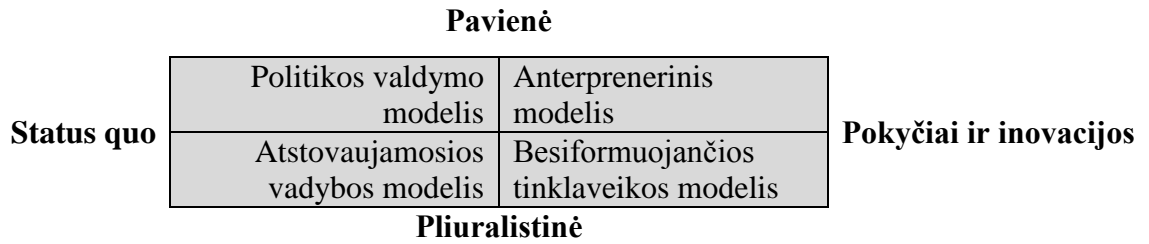
5 pav. Nevyriausybinių organizacijų santykis su verslu (rinka) ir valdžia (valstybe)

Šaltinis: Butkevičienė, Vaidelytė, 2013, p. 12.

Nevyriausybines organizacijos gali atstovauti silpnų ir marginalizuotų grupių interesams kaip tarpininkai arba plėtoti šių grupių socialinį kapitalą siekiant įgalinti jas reikalauti daugiau atsiskaitymo iš valdžios institucijų. Pelno nesiekiančioje organizacijoje visų svarbiausia ne subjektai, atsakingi už nevyriausybines organizacijos valdymą, bet tinkamas valdymo funkcijų vykdymas. Tai sudaro prielaidas perskirstyti organizacijos valdymo funkcijas tarp įvairių organizacijos narių ir grupių. Galių, atsakomybės ir įtakos perskirstymas gali būti sąlygotas tiek organizacijos dydžio, tiek išorinės aplinkos pokyčių. Geras nevyriausybines organizacijos valdymas sietinas su efektyvia, žmonių poreikių atliepiančia nevyriausybinių organizacijų išteklių vadyba, grindžiama atvirumu, skaidrumo, atskaitomybės, nešališkumo principais (Mikoleitytė, Mejerė, 2012, p. 58).

NVO valdymo modeliai (Bradshvaw ir kt., 2007 cituojama pagal Mikoleitytė, Mejerė, 2012, p. 58) skirstomi į keturis tipus:

1. pavienei organizacijai būdingas valdymas, grindžiamas stabilumo ir nusistovėjusios veiklos organizavimo išsaugojimo vertybėmis;
2. pavienėje organizacijoje taikytinas valdymas, orientuotas į inovacijų diegimą;
3. status quo saugantis modelis, reprezentuojantis daugialypių grupių, įvairių asociacijų interesus;
4. įvairių suinteresuotųjų šalių ir organizacijų modelis, pasižymintis lanksčia struktūra ir atvirumu inovacijoms (žr. 6 pav.).

6 pav. NVO valdymo modeliai.

Šaltinis: Mikoleitytė, Mejerė, 2012, p. 59, pagal Bradshaw ir kt., 2007.

Vienas pirmųjų ir svarbiausių NVO modelių išplėtotas Carver (Carver, 1990, cituojama pagal Mikoleitytė, Mejerė, 2012, p. 59), taip vadinamas politikos valdymo modelis yra grindžiamas valdybos ir samdomų darbuotojų galių atskyrimo principu. Šiame modelyje valdybai priskiriamas strateginis organizacijos valdymas ir atskaitomybė suinteresuotoms šalims per vizijos ir vertybių išreiškimą, o eiliniams NVO darbuotojams priskiriama atsakomybė už strategijos įgyvendinimą ir veiklos atlikimą organizacijos misijai. Vieni pagrindinių politikos valdymo modelio privalumų susiję su tuo, kad orientacija į rezultatus palengvina atskaitomybės procesus, o valdyba prisiima atsakomybę už misijai įgyvendinti būtinų resursų paiešką. Akcentuotina, kad šiam valdymo modeliui būdingas išskirtinai vidinis atskaitingumas, paremtas NVO įsipareigojimu atsiskaityti savo nariams ir valdybai, pasireiškiantis įsipareigojimu atitikti organizacijos misiją ir narių elgesio standartus (Mikoleitytė, Mejerė, 2012, p. 59). Politikos modelis kritikuotinas, nes šiame modelyje slypi rizika, kad valdyba nustatydamą organizacijos tikslus ir rezultatus, vadovausis ne tiek viešuoju, o kiek privačiuoju interesu, o perdėtas veiklos produktyvumo siekimas neatsižvelgs į taikomas priemones.

Atstovaujamosios valdybos modelis yra grindžiamas tiesioginiu pagrindinių suinteresuotųjų šalių atstovų dalyvavimu NVO valdyme, taip pat atsakinga už organizacijos politikos formavimą ir planavimą. Šiame modelyje valdymo galios yra labiau decentralizuotos ir perskirstytos įvairiems NVO veikiantiems komitetams, o valdyba pasižymi didesne atstovų įvairove, kuri skatina intensyvesnę jų tarpusavio komunikaciją. Vienu pagrindinių valdybos uždavinių yra pasiekti pusiausvyrą tarp įvairių atstovaujamųjų interesų. Valdybos narių rinkimo arba paskyrimo procedūros yra griežtai apibrėžtos, o stabilumas yra besąlygiškai vertinamas. Kaip teigia Bradshaw ir kiti autoriai. (Bradshaw ir kt., 2007, cituojama pagal Mikoleitytė, Mejerė, 2012, p. 60), vienas šio modelio trūkumų yra energijos išskaidymas tarp didelio skaičiaus komitetų ir veiklų, galintis sąlygoti menką valdybos našumą. Taip pat konfliktai kaip natūralus daugialypių grupių požymis, ne visuomet būna išsprendžiami ir gali kelti grėsmę valdybos narių tarpusavio santykiams. Atstovaujamosios valdybos modelio realizavimui būdingas raštiškas susitarimas, kuris periodiškai būna atnaujinamas.

Antreprenerinis valdymo modelis labiau nei politikos valdymo modelis siejamas su korporacijų valdymu. Mikoleitytė, Mejerė (2012, p. 60) akcentuoja, kad šiame modelyje valdymas gali būti apibūdinamas kaip organizacijos efektyvumo skatinimas, siekiant užtikrinti maksimalų investicijų grįžtamumą. Šis modelis atvirai grindžiamas socialinių dalykinių arba rėmėjų interesais. Dėl to pagrindiniu NVO tikslu tampa konkurencingumo skatinimas ir efektyvus veikimas rinkos sąlygomis. NVO veikia pagal rinkos principus, tačiau jų pelnas yra skiriamas socialiniams pokyčiams įgyvendinti. Šiame valdymo modelyje reikšmingą vaidmenį vaidina išorinė funkcinė atskaitomybė paramos gavėjams arba rėmėjams, susijusiems su atsiskaitymu dėl resursų panaudojimo ir neabejotinos įtakos, ir įgyvendinama tokiomis atsiskaitymo formomis kaip veiklos vertinimas, finansinės ir dalykinės ataskaitos. Tuo tarpu funkcinė atskaitomybė paslaugų gavėjams, yra žema (Ebrahim, 2003, cituota pagal Mikoleitytė, Mejerė, 2012, p. 60). Bradshaw ir kt. (Bradshaw ir kt., 2007, cituota pagal Mikoleitytė, Mejerė, 2012, p. 60) teigia, kad vienas iš pagrindinių šio modelio trūkumų siejamas su visuotiniu visuomeninių poreikių ignoravimu. Taip pat trumpalaikiai verslo planai neužtikrina sisteminių visuomeninių ir bendruomenės poreikių.

Kitas NVO valdymo modelis vadinamas tinklaveikos ir pasižymi tarpinstitucine sąveika ir nuolatinėmis inovacijomis. Šis modelis kildinamas iš tinklinės organizacijos formos, skatinančios lankstumą. Šios NVO yra sudarytos iš jungtinių (nepriklausomos verslo sąjungos, savivaldžios grupės, veiklos partneriai, kt.), kurie gali veikti pavieniui, tačiau sąveikaudami su kitais suformuoja veiksmingesnį ir labiau konkurencingą organizacinį mechanizmą. Šis priklausomybės ir nepriklausomybės derinys įgalina tinklines organizacijos formas kurti ir dalintis žiniomis, kurios sukuria nuolatinės inovacijas (Bradshaw ir kt., 2007, cituota pagal Mikoleitytė, Mejerė, 2012, p. 60). Šis modelis neapsiriboja vietos arba pavienės NVO lygmeniu, bet gali apimti nacionalinio, regioninio, tarptautinio lygmens tinklus. Tai apsunkina NVO atskaitomybę, nes įpareigoja į vertinimo procesus įtraukti daugybę įvairių lygmenų veikėjų. Visi tinklaveikos nariai jaučia atsakomybę už bendros misijos, vizijos ir organizacijos tikslo plėtojimą, todėl sustiprėja NVO horizontalaus atskaitingumo lygmuo, priskiriant kitiems tinklaveikos nariams vertintojų funkcijas (Mikoleitytė, Mejerė, 2012, p. 61).

Iš veiklos perspektyvos, tinklaveikos modelis siejamas su intensyvia įvairių grupių sąveika, panaudojant įvairias šiuolaikines informacijos technologijas. Inovatyvių technologijų (pvz., kaip internetinių socialinių tinklų tokių kaip *twister* ir *facebook*) taikymas organizacijos komunikacijos vykdyme leidžia ne tik greitai, bet ir mažai investuojant informuoti narius ir suinteresuotas šalis, bet įgalina juos dalyvauti komunikacinės žinutės sklaidoje ir interpretavime, vykdyti organizacijos konsultavimą ir gaunant grįžtamąjį ryšį rinkti reikiamą informaciją apie paslaugų gavėjus. Valdybos tikslas - užtikrinti nuolatinę komunikaciją tarp narių, kaskart į sprendimų priėmimą įtraukiant išorinius asmenis, kurių žinios, patirtis, vertybinės orientacijos gali būti reikšmingos organizacijos efektyvumui.

Šis besiformuojančios tinkaveikos modelis pasižymi darnia ir lanksčia struktūra, lengvai prisitaikančia prie išorinių ir vidinių pokyčių ir leidžiančia lengvai sudaryti naujus komitetus arba grupes aktualioms problemoms spręsti. Valdyba iš esmės tik stebi aplinką ir veikia ne kaip samdomų darbuotojų veiklos kontrolė, bet kaip pokyčių katalizatorius (Mikoleitytė, Mejerė, 2012, p. 61).

Norint užtikrinti tinklaveikos modelio organizacijos darnumą ir integralumą būtinas charizmatinis vadovas tiek valdybos, tiek darbuotojų tarpe. Mokslininkai teigia, kad tinklaveikos modelis gali būti taikomas tik besiformuojančiose organizacijose (Bradshaw ir kt., 2007, cituota pagal Mikoleitytė, Mejerė, 2012, p. 61).

Pritaikant šio modelio idėją platesniam institucijų spektrui, Mikoleitytė, Mejerė (2012, p. 61) teigia, kad tinkaveikos principu grįstas NVO, privačių, paslaugas teikiančių organizacijų ir valdžios institucijų, kurios planuoja ir kontroliuoja minėtų įstaigų veiklą bendradarbiavimas sukuria veiksmingą paslaugų pasidalijimą. Šiuo principu veikiančios organizacijos, kartais vadinamos „tarpininkaujančiomis“, koordinuoja viso sektoriaus arba konkrečioje srityje dirbančių organizacijų veiklą, teikia joms informaciją ir paramą bei atlieka svarbų vaidmenį, būdamos jungtimi tarp nevyriausybinių sektoriaus ir viešosios valdžios institucijų.

Apžvelgiant visus NVO valdymo modelius, Bradshaw ir kt. (Bradshaw ir kt., 2007, cituota pagal Mikoleitytė, Mejerė, 2012, p. 61) siūlo alternatyvųjį – mišrųjį modelį, kuris nėra statiškas, bet priešingai, leidžia NVO keisti valdymo praktikas atsižvelgiant į suinteresuotųjų šalių poreikius ir išorinės aplinkos pokyčius. NVO valdymas turi būti lankstus ir siekti išlaikyti pusiausvyrą tarp NVO, privataus sektoriaus ir valdžios institucijų poreikių įvairovės (Ronalds, 2010, p. 2 cituota pagal Mikoleitytė, Mejerė, 2012, p. 61). Diegiant mišraus valdymo modelį NVO, būtina užtikrinti valdybos narių įvairovę, taikant įvairias narystės formas. Taip pat būtina užtikrinti konsensusu grįstą sprendimų priėmimo procesą, kiekvienam leidžiant inicijuoti darbotvarkės klausimus ir išsakyti asmeninę poziciją. Mišriajame valdymo modelyje pagrindinės tampa vertybės: dalyvavimas, valdžios pasidalijimas, socialiniai pokyčiai ir inovacijos, todėl pabrėžiamas nuolatinio mokymosi ir savo veiklos vertinimo reikšmingumas NVO efektyvumui. Šio modelio nariai turi būti kompetentingi konflikto valdymo, finansinės analizės ir strateginio planavimo srityje. Apibendrinant mišrųjį valdymo modelį Mikoleitytė, Mejerė (2012, p. 61) teigia, kad šiam modeliui būdingas vaidmenų aiškumas, orientacija į verslumo skatinimą, įvairių suinteresuotų šalių dalyvavimas ir prisitaikymas prie besikeičiančių aplinkų.

Szczaurski (Szczaurski, 2001 cituojama pagal Mažylis, Vazgelevičius, 2004, p. 119) teigia, kad nevyriausybinių organizacijos yra advokatės ir sergėtojos, kita vertus, jos rengia ir vykdo nuo valdžios institucijų nepriklausomus projektus. Valdžios institucijos gali pasinaudoti nevyriausybinių organizacijomis, kaip informacijos kanalais, kuriais nesunkiai gali sužinoti, kokia visuomenės nuomonė apie valdžios vykdomą politiką ir apie tai, ką valdžia turėtų daryti (Szczaurski,

2001). Šis nevyriausybinų organizacijų vaidmuo kartais nėra patogus vietos valdžiai, tačiau labai naudingas, kuomet formuojama politika ir tikimasi visuomenės reakcijos. Jeigu savivaldybė neužtikrina NVO palankių sąlygų šiam vaidmeniui atlikti, tuomet ji praranda labai svarbią kontrolės grandį bei savo veiksmų pasitikrinimo mechanizmą.

Visuomenės aktyvumas valstybės valdyme ar socialiniame gyvenime apibūdinamas pavienių asmenų ir interesų grupių veikla, rengiant viešus svarstymus, pranešimus ir komentarus, organizuojant demonstracijas, vykdant rinkimų kampanijas bei lobizmą, dalyvaujant nevyriausybinų organizacijų bei kitų visuomeninių organizacijų veikloje. Tik susitelkę gyventojai ar asocijuotos jų grupės kartu gali daryti įtaką valdžiai ir jos priimtiems sprendimams.

1.3. Vietos valdžios ir nevyriausybinų organizacijų bendradarbiavimo modeliai

Bendradarbiavimas svarbus kaip darbas kartu sutelkiant intelektines jėgas, padedant vienas kitam, susivienijant, veikiant kartu. Bendradarbiavimas - tai ypatinga veiklos rūšis, kuomet ši veikla atliekama dalyvaujant keliems vykdytojams, valdymo subjektams, institucijoms, sistemoms ar net valstybėms.

Bendradarbiavimas gali būti atliekama savarankiškai ir pasitelkus partnerius. Norint įvertinti papildomą indėlį, kuris gali būti pasiektas pasinaudojus kitos institucijos darbuotojų (kitų institucijų, sistemų ar net valstybių) parama, gauta organizavus konkretų abipusiai naudingą bendradarbiavimo variantą, reikia atskirti organizacijos, sistemos ar valstybės veiklos rezultatus, kai toks bendradarbiavimo variantas netaikomas ir kai jis įgyvendinamas. Šis indėlis būtų maksimalus, jei bendradarbiaujantis subjektas kokybiškai atliktų visus jam pavestus darbus, kurie numatyti bendradarbiavimo plane (Puškorius, 2007, p. 25).

Analizuojant nevyriausybinų organizacijų kaip tarpininkų ir skatintojų veiklą, būtina pabrėžti tarpinstitucinio bendradarbiavimo svarbą. Nevyriausybines organizacijas dažniausiai bendradarbiauja su vietos valdžia, tačiau neatkreipiamas dėmesys, jog valdžios institucijos, kitos vietos organizacijos ar aktyvūs žmonės gali suteikti daug daugiau informacijos, išteklių ir pagalbos nei savivaldybių tarybos ar seniūnijos (Wejcmantas, 2001 cituojama pagal Šilinskytė, 2013, p. 334).

Butkevičienė, Vaidelytė (2013, p. 82) teigia, kad tarporganizacinių ryšių užmezgimas, partnerių paieška yra esminiai elementai nevyriausybines organizacijos veiklos vykdymui. Nevyriausybines organizacijas turi žinoti, kaip užmegzti ir plėtoti ryšius, bendrauti ir paveikti politikus bei kitus organizacijai svarbius asmenis, pritraukti lėšų bei išlaikyti finansavimo šaltinius. Tokia veikla apima ryšių užmezgimą ir palaikymą, tinklaveiką bei įtakos kitiems darymą.

Tiek valdžios sektorius, tiek nevyriausybines organizacijas jaučia atsakomybę už socialinę visos visuomenės ir atskirų jos narių gerovę, tačiau toji atsakomybė ir jos realizavimo būdai

skiriasi. Suprantama, kad mūsų dienomis pagrindinė atsakomybė už piliečių gerovę priklauso valstybei, tuo tarpu nevyriausybines organizacijos ją papildo (Rimšaitė, Žalimienė, 2007, p. 87).

Ginevičius ir Sūdžius (2008, cituojama pagal Bagdonienė ir kt., 2011, p. 654) teigia, kad nevyriausybines organizacijos turi tas pačias teises ir pareigas, kaip ir visi kiti juridiniai asmenys ir stipriai įtakoja plečiant ir realizuojant demokratinę visuomenę bei užtikrinant jos gyvybingumą, didinant piliečių suvokimą ir aktyvų dalyvavimą visuomenės gyvenime, ir nemažiau reikšmingai prisideda plėtojant kultūrinį gyvenimą ir visuomenės gerovę. Nevyriausybines organizacijos yra stiprūs valstybės socialiniai partneriai, turintys naujų idėjų aktualioms visuomenei problemoms spręsti bei sugebantys šiam tikslui pritraukti finansinius ir žmogiškuosius išteklius.

Bendradarbiavimas tarp valdžios ir nevyriausybinių sektorių dažnai nevyksta dėl to, kad nevyriausybines organizacijos stokoja aktyvių lyderių, nesutaria tarpusavyje veikdamos toje pačioje srityje, nesilaiko sutarčių vykdymo. Labai dažnai nesurandama bendros kalbos dėl valdžios ir nevyriausybinių sektoriaus skirtumų (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Nevyriausybinių organizacijų ir valdžios sektoriaus skirtumai.

Nevyriausybiniam sektoriui būdinga	Valdžios sektoriui būdinga
<ul style="list-style-type: none"> ✓ atskiros nepriklausomos organizacijos; ✓ supaprastinta, nehierarchinė struktūra; ✓ įvairūs finansų šaltiniai; ✓ veikla, tiesiogiai išplaukianti iš žmonių poreikių; ✓ nevaržoma procedūrų ir taisyklių veikla; ✓ labai elastingi taikomieji metodai. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ hierarchinė struktūra; ✓ vienas pastovus finansų šaltinis; ✓ veiklos procedūros, reglamentuojamos teisės aktų ir reikalavimų; ✓ nelankstūs veikimo metodai; ✓ nedidelė permainų ir pokyčių galimybė tiesiogiai žemesniame lygyje

Šaltinis: Mažylis, Vazgelevičius, 2004, p. 121.

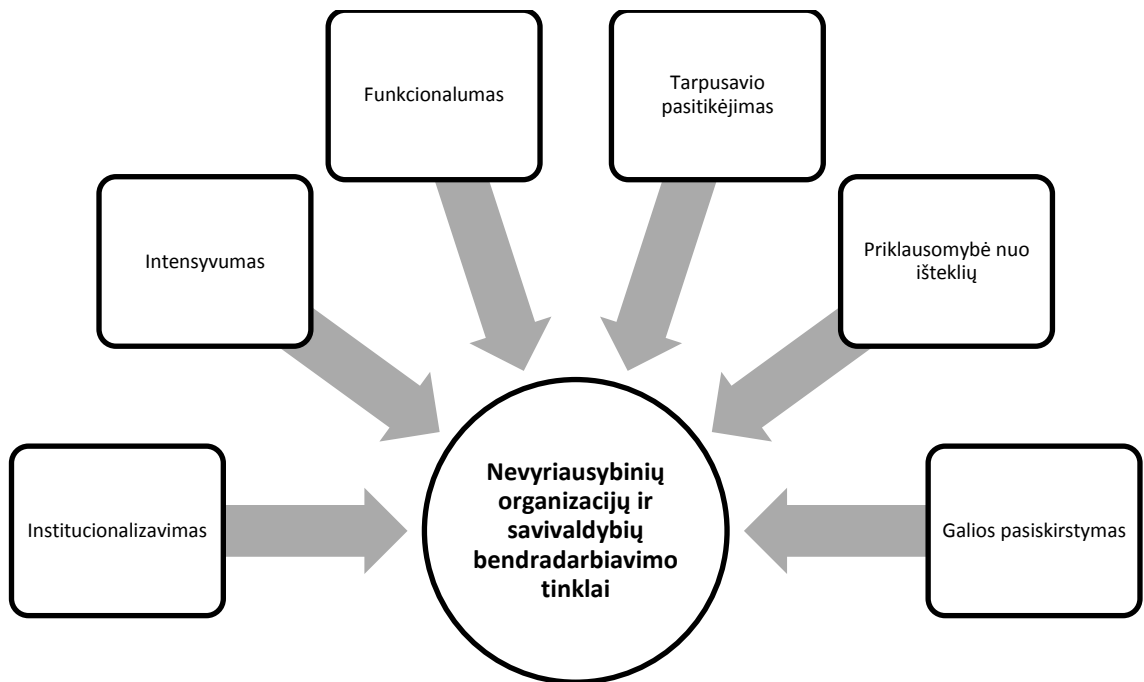
Savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo metodikoje (2013, p.12) teigiama, kad visuomenės įsitraukimas į visuomeninį gyvenimą būtų efektyvesnis, jei vietos valdžios institucijos, vadovaudamasi įstatymų nustatytais principais, imtųsi didesnės atsakomybės ir laikytų pareigą priimti sprendimus kartu su piliečiais bei jų grupėmis. Tačiau dažnai vietos savivaldybių institucijos neturi aiškios vizijos, su kokiomis piliečių grupėmis ar organizacijomis jos turėtų bendradarbiauti bei kurių organizacijų pasiūlymus laikyti bendra piliečių – nevyriausybinių organizacijų atstovų pozicija.

Nevyriausybines organizacijos turi visas galimybes iškelti problemas ir bendruomenei ar jos grupei opius klausimus pristatyti viešai bei imtis jų sprendimo ir tam tikros veiklos vykdymo. Tai galima vadinti subsidiarumo principu, kai atitinkamų problemų sprendimo iniciatyvos ar veiklos imasi ne vietos valdžios institucija, o patys gyventojai savarankiškai arba nevyriausybines organizacijos.

Savivaldybės institucijų ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas gali būti plėtojamas arba pavienių organizacijų iniciatyva, arba jų asocijuotų struktūrų pagrindu. Abiem atvejais toks bendradarbiavimas būtų suprantamas kaip nevyriausybinių organizacijų išteklių ir gebėjimų panaudojimas savivaldybės vykdomoms funkcijoms atlikti pačių nevyriausybinių organizacijų pastangomis.

Nevyriausybinių organizacijų atstovavimą reiktų vertinti kaip galimybę valdžios institucijoms išgirsti bendrą nevyriausybinių organizacijų atstovų nuomonę. Tokią nuomonę galėtų išreikšti konkreti organizacijų grupė/asociacija visų ar bent jau daugumos organizacijų vardu.

Nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių tinklų, tarpusavio sąveika yra priklausoma nuo savivaldybėje vyraujančios politinės kultūros. Apžvelgus Guogio ir kt. (2007) mokslinį straipsnį galima išskirti nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių bendradarbiavimą charakterizuojančius tinklus.

7 pav. Nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių bendradarbiavimą charakterizuojantys tinklai.

Šaltinis: Guogis ir kt., 2007, p. 50-51.

Institucionalizavimas. Nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių tinklo institucionalizacijos mastas gali skirtis. Formalios ir neformalios normos, kurios formuoja nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių santykius, gali būti daugiau arba mažiau detalizuotos. Jeigu institucionalizacijos mastas yra didelis, tada santykiai tarp nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių yra stabilesni, taip pat

pasireiškia daugiau formalių galimybių įvairiapusiems santykiams. Jeigu institucionalizacijos mastas yra mažas, tada gali būti lengviau įgyvendinami pokyčiai, o santykiai yra besivystantys. Nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių santykių modelyje taip pat galima išvelgti tai, kad, esant didesniam institucionalizacijos mastui, sustiprėja vietinė demokratija.

Intensyvumas. Santykiai tarp nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių gali būti daugiau ar mažiau intensyvūs. Intensyvumas yra apibrėžiamas kaip atitinkamas savivaldybės ir nevyriausybinės organizacijos, veikiančios savivaldybės teritorijoje, sąveikų kiekis ir gylis. Didesnis intensyvumas reiškia, kad daugiau nevyriausybinių organizacijų sąveikauja su įvairiomis savivaldos institucijomis arba skiria daugiau laiko viešam ryšiui. Galima teigti, kad didesnis nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių tinklo bendradarbiavimo intensyvumas lemia stipresnę vietinę demokratiją.

Funkcionalumas. Funkciniai ryšiai tarp nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių sukuria pridėtinę vertę abiem veikiantiems dalyviams. Santykiai ne visada yra funkciniai – pavyzdžiui, konfliktiniai santykiai nėra funkciniai. Nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių santykių funkcionalumas yra vienas stiprią demokratiją lemiančių veiksnių.

Tarpusavio pasitikėjimas. Kitas svarbus nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių santykių požymis yra tarpusavio pasitikėjimas. Jeigu nevyriausybinės organizacijos ir savivaldybės vienos kitas vertina įtariai, tada nedidelis tarpusavio pasitikėjimas. Galime daryti prielaidą, kad nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių tarpusavio pasitikėjimas yra svarbi sąlyga stipriai vietinei demokratijai.

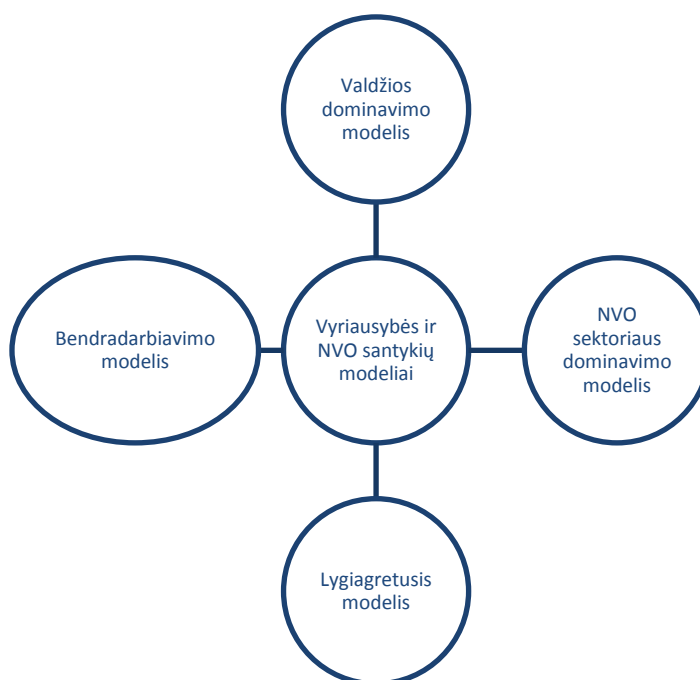
Priklausomybė nuo išteklių. Savivaldybės nevyriausybinėms organizacijoms gali teikti finansinę, informacinę paramą. Kai kurios nevyriausybinės organizacijos nuomojasi savivaldybėms priklausančias patalpas, šitaip tapdamos priklausomos nuo išteklių, kuriais jas aprūpina savivaldybės. Retais atvejais savivaldybės taip pat gali tapti priklausomos nuo nevyriausybinių organizacijų, jų finansinės paramos ar žmogiškųjų išteklių (pavyzdžiui, nevyriausybinių organizacijų ekspertai gali dalyvauti savivaldybėje sudarytose darbo grupėse, teikti konsultacijas savivaldybės vadovams). Vietos demokratija yra stipresnė, kai nevyriausybinės organizacijos yra mažiau priklausomos nuo savivaldybių išteklių. Nors realiai visiškai nepriklausomybė yra beveik neįmanoma. Nevyriausybinės organizacijos, mažiau priklausomos nuo savivaldybių paramos, gali konstruktyviau bendradarbiauti su šiomis. Jos laisviau gali pasirinkti veiklos kryptis ir drąsiau kritikuoti savivaldybių veiklą.

Galios pasiskirstymas. Iš šio NVO – savivaldybių tinklo požymio matyti, kaip galia ir įtaka, palaikant ryšius su nevyriausybinėmis organizacijomis, savivaldybėse yra pasiskirsčiusi tarp politinės ir vykdomosios valdžios institucijų. Kai kuriose savivaldybėse gali dominuoti politinė valdžia – merai, savivaldybių tarybų nariai, valdančiąsias koalicijas sudarančių politinių partijų vadovai gali aktyviai dalyvauti, priimant sprendimus dėl bendradarbiavimo su nevyriausybinėmis organizacijomis. Kitose savivaldybėse, plėtojant ryšius su NVO, aktyvesni gali būti vykdomosios valdžios pareigūnai – administracijų direktoriai, administracijų padalinių vadovai. Vietos demokratijos plėtros požiūriu šis

NVO - savivaldybių tinklo požymis yra neutralus, t. y. nėra pagrindo teigti, kad didesnė politinės valdžios įtaka ryšiams su NVO stiprina vietos demokratiją ar atvirkščiai.

Tiek NVO, tiek valdžios institucijos suvokia, kad vietos valdžia viena negali susidoroti su visuomenės problemomis.

Būtina paminėti, kad didėjant NVO skaičiui, svarbų vaidmenį vietos valdžios ir nevyriausybių organizacijų bendradarbiavimo atlieka ir vyriausybė. Susiklostė keli vyriausybės ir NVO santykių pagal paslaugų finansavimą, teikimą valdymą, t. y. pagal tai, kas užtikrina paslaugų prieinamumą, modeliai, kurie dažniausiai derinami keli (žr. 8 pav.).

8 pav. Vyriausybės ir nevyriausybių organizacijų santykių modeliai.

Šaltinis: Puškorius ir kt., 2002, 217 p.

Valdžios dominavimo modelis, kai valdžia vaidina svarbiausią vaidmenį tiek finansuojant, tiek kuriant teikiant paslaugas.

NVO sektoriaus dominavimo modelis, kur pagrindinis vaidmuo priklauso NVO.

Lygiagretusis modelis, kur ir valdžia, ir NVO vienodai įtraukti į socialinių paslaugų finansavimą ir teikimą, bet kiekvieno sritis yra apibrėžta.

Bendradarbiavimo modelis, kai valdžia ir NVO sektorius dirba kartu, o ne atskirai. Čia vyriausybė teikia finansavimą, o NVO – paslaugas.

Parama NVO gali reikštis: *netiesiogiai* – sudarant palankų teisinio reguliavimo klimatą ir *tiesiogiai* – teikiant finansinę ir materialinę paramą. Padedant valdžios institucijoms, galėtų būti sprendžiamos tokios problemos:

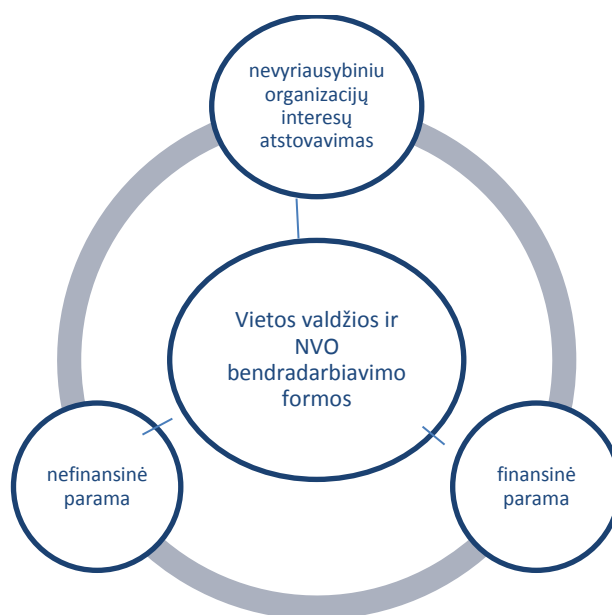
1. NVO finansinis rėmimas;

2. Informacijos apie valstybės paramą NVO skleidimas;
3. NVO vadovų rengimas;
4. Materialinės bazės kūrimas (patalpos, jų išlaikymas);
5. Įstatymų lengvatos NVO (mokesčių, PVM mokėjimo ir kt. srityse) (Puškorius ir kt., 2002, 217 p.).

Kaip teigia Matonytė (2003, p. 39-47) svarbus viešojo administravimo siekis – valdžios institucijų ir NVO socialinės partnerystės prielaidų sukūrimas ir plėtra – tai būtų bendravimą ir bendradarbiavimą užtikrinančios struktūros, pagrįstos aiškiais principais ir abipusiais įsipareigojimais, aiškiai apibrėžtos mainų, konsultavimosi ir finansinės paramos teikimo procedūrų. Atkreipiamas dėmesys ir į tai, kad toks bendradarbiavimas gali turėti daugybę formų ir kiekvienu atveju turi būti derinamasi prie konkrečių aplinkybių, tačiau išskirtini keli orientyrai – bendradarbiavimas kuo daugiau turi remtis šalių pasitikėjimo, lygiateisiškumo ir lankstumo principais.

Veiksminga NVO sąveika su valdžios institucijomis labai priklauso ir nuo pačių NVO vienybės ir tarpusavio bendradarbiavimo. Finansinė parama yra svarbus valdžios ir NVO bendradarbiavimo elementas. Partnerystė turėtų remtis NVO sektoriaus įtraukimu į sprendimų priėmimo procesą, taip pat NVO patirtimi formuojant viešojo administravimo institucijų politiką, be to, reikėtų atsižvelgti į tą įtaką, kurią NVO sektoriui gali daryti planuojami valdžios politikos pokyčiai. Labai svarbu, kad visi užmojai būtų vykdomi remiantis abipuse partneryste.

Savickas (2000) teigia, kad tarp daugelio galimų vietos valdžios ir nevyriausybių organizacijų bendradarbiavimo formų ir vienoms, ir kitoms paprastai būna priimtinos tokios, kurios suteikia galimybę NVO atstovams sutartiniais pagrindais dalyvauti savivaldybės politinių struktūrų ir vykdomųjų institucijų veikloje, kai yra numatytas nevyriausybių organizacijų vykdomų projektų finansinis rėmimas savivaldybės lėšomis ir finansavimo principų, taisyklių bei tvarkos patvirtinimas ir kai yra numatytos įvairiausios kitos materialinės ir nematerialinės bendradarbiavimo formos (*žr. 9 pav.*).

9 pav. Vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo formos.

Šaltinis: Savickas, 2000, cituojama pagal Mažylis, Vazgelevičius, 2004, p. 118.

Mažylis, Vizgevičius (2004, p. 118) prie nevyriausybinių organizacijų interesų atstovavimo priskiria bendras darbo grupes su vietos valdžios atstovais vietos bendruomenės problemoms spręsti, taip pat finansavimo iš savivaldybės biudžeto prioritetų nustatymo grupes. Nevyriausybinių organizacijų atstovų dalyvavimas valdžios komisijų ar posėdžių veikloje yra labai rimta paspartis. Kaip pateikta 3 lentelėje nefinansinis vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas gali reikštis įvairiomis formomis.

Pagalba - nefinansinis vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas vyksta, kai savivaldybės suteikia galimybę nevyriausybiniams organizacijoms naudotis savivaldybės transportu, konferencijų sale, informacinėmis technologijomis.

Informavimas ir konsultavimas – savivaldybių institucijos ir įstaigos teikia informaciją nevyriausybiniams organizacijoms aktualiais klausimais, susijusiais su nevyriausybiniams organizacijomis ar jų veikla, keičiasi informacija tarpusavyje ir teikia ją visuomenei.

Patalpų suteikimas nevyriausybinių organizacijų veiklai lengvatinėmis sąlygomis – savivaldybės labai dažnai suteikia nevyriausybiniams organizacijoms patalpas, o taip pat atleidžia nuo nuomos mokesčių ir eksploatacijos išlaidų.

Bendros mokymo programos – nevyriausybinių organizacijų ir vietos valdžios bendri mokymais, suteikia abi pusių naudą, suteikia žinių apie organizacijų funkcijas. O ypač tikslingi mokymai, kai nevyriausybinių organizacijų atstovai apmokomi rašyti įvairius projektus, finansavimui iš savivaldybės gauti.

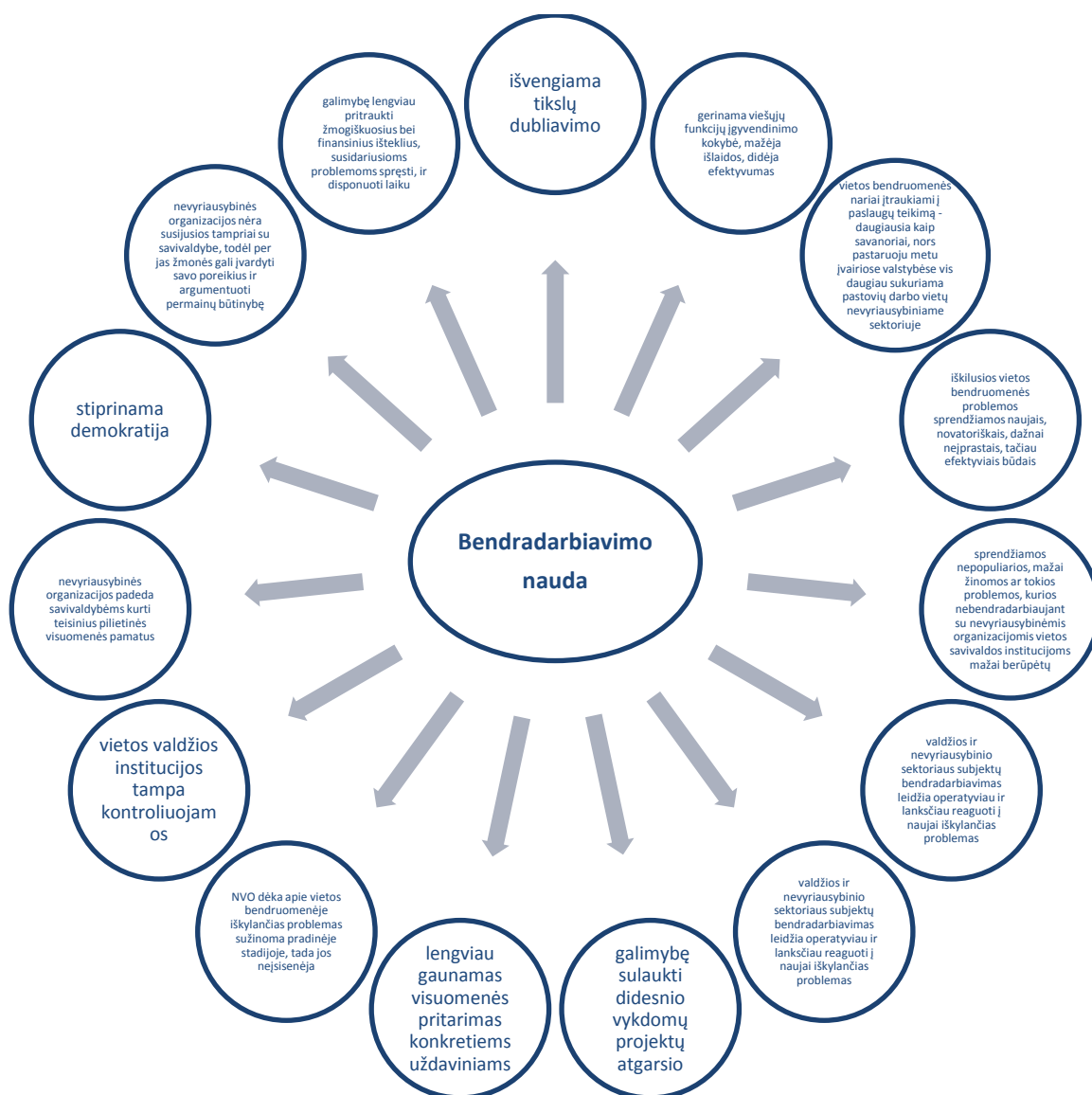
Pagalba užmezgant tarptautinius ryšius – nevyriausybinių organizacijų atstovai, padedant savivaldybės tarptautiniams ryšiams, turi galimybę užmegzti ryšius su tarptautinėmis ar užsienio šalių nevyriausybėmis organizacijomis bei pasisemti patirties.

3 lentelė. Nefinansinio vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo formos.

Nefinansinio vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo formos				
<i>Pagalba</i>	<i>Informavimas ir konsultavimas</i>	<i>Patalpų suteikimas nevyriausybinių organizacijų veiklai lengvatinėmis sąlygomis</i>	<i>Bendros mokymo programos</i>	<i>Pagalba užmezgant tarptautinius ryšius</i>
Naudojantis savivaldybės technine infrastruktūra, pavyzdžiui, transporto suteikimas, galimybė pasinaudoti internetu, leidimas pasinaudoti savivaldybės konferencijų sale.	Kaip teigiama LR Nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymo projekte, savivaldybių institucijos privalo jų reguliavimo srityje aktyviai veikiančioms NVO, turinčioms ekspertinį potencialą arba atstovaujančioms visuomenės grupių interesus, nuolat teikti informaciją apie savo veiklą ir konsultuotis su jomis priimant sprendimus. Būtinai turi būti teikiama informacija apie rengiamus teisės aktus ir organizuojamus renginius.	Atleidimas nuo nuomos mokesčio, dalies eksploatacinių išlaidų.	Tai abipusis susipažinimas su vietos valdžios institucijų ir nevyriausybinių organizacijų vaidmeniu, jų atliekamomis funkcijomis. Tokių mokymų temos gali būti ir specialios, tačiau ypač reikšmingos: prašymų suteikti finansinę paramą rengimas, atsiskaitymo būdai ir t.t.;	Daugelis savivaldybių yra sudarę bendradarbiavimo sutartis su kitų valstybių vietos bendruomenės valdžia, o tai leidžia ir nevyriausybiniams organizacijoms lengviau užmegzti ryšius su užsienyje veikiančiomis panašaus profilio organizacijomis.

Šaltinis: Mažylis, Vizgevičius, 2004, p. 118.

Kaip pateikiama 10 pav. nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas su vietos valdžia suteikia įvairiapusę naudą.

10 pav. Vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo nauda.

Šaltinis: Augustaitis, 2001, cituota pagal Mažylis, Vizgevičius, 2004, p. 120.

Pagrindinis NVO interesų atstovavimo principas turėtų būti grindžiamas ne kaip viso savivaldybės NVO sektoriaus ir ne kaip konkrečioje srityje veikiančių visų NVO, o tik kaip tos asocijuotos struktūros narių atstovavimas. Todėl kiekviena NVO koalicija turėtų stengtis į savo ratą įtraukti kuo daugiau panašioje srityje veikiančių organizacijų, taip sukuriant stipresnę ir platesniu atstovavimo principu pateikiamą poziciją vietos valdžios institucijoje. Nevyriausybiniams organizacijoms susivienijus, atsiranda galimybės ne tik atstovavimo mechanizmų sukūrimui, tačiau ir dar daugiau teigiamų aspektų jų veiklos plėtrai.

NVO yra paslankios, novatoriškos ir kūrybingos, todėl jos padeda spręsti nenumatytas, kritiškas problemas. Pagal dydį ir finansines galimybes šis sektorius daug menkesnis negu valstybinis.

Tačiau vietos valdžios institucijos labai priklauso nuo NVO savanorių indėlio į socialinės gerovės sistemą.

Apibendrinant galima teigti, kad nevyriausybinų organizacijų veikla – tai kolektyviniai veiksmai, kurie reikalauja telktis, derinti interesus, orientuotis į viešąsias gėrybes. Skirtingai nuo individualios ar privačios veiklos visuomeninė veikla nebūna spontaniška, joje visada atsiranda vietos ir poreikio kompromisams. NVO veikla kai kuriais atvejais gali pakeisti ir pertvarkyti socialinę ir ekonominę infrastruktūrą, daryti poveikį valdžios institucijoms. Be to, tokia sistema, kuri yra sudaryta iš NVO, privačių įstaigų, kurios teikia paslaugas ir iš valdžios institucijų, kurios planuoja ir kontroliuoja pirmiau minėtų įstaigų veiklą, sukuria veiksmingą paslaugų pasidalijimą. Nevyriausybines organizacijas yra svarbios ir ekonominiam valstybės gyvenimui. Jų teikiamos paslaugos yra pigesnės, nes NVO gali pritraukti savanorius ir aukas. Be to, kaip teigia Klokmanienė (2014, p. 27) NVO didina visuomenės sąmoningumą ir neabejingumą socialinėms problemoms, suteikia žmonėms atsakomybės jausmą ir skatina jų aktyvumą.

2. VIETOS VALDŽIOS IR NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ BENDRADARBIAVIMO GALIMYBĖS LIETUVOJE

2.1. Vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo teisinis reguliavimas

Piliečių dalyvavimas yra esminė prielaida demokratiškam valdymui, kadangi pilietiškumas reiškia ne vien savus interesus, bet ir socialines vertybes, siekius ir rūpinimąsi kitais. Piliečiai traktuojami kaip valdžios „savininkai“ ir laikoma, kad viešojo administravimo tarnautojai turi tarnauti piliečiams, atsižvelgdami į demokratinės visuomenės daugiasluoksnę atsakomybę, etiką ir atskaitomybę (Domarkas, 2004, p. 11). Vietos valdžios atstovai turi įsisąmoninti, kad jie daugiau pasieks klausydami žmonių, o ne jiems įsakinėdami, kontroliuodami ir valdydami. Būtina siekti didesnio piliečių įtraukimo į valdymą: piliečiai ir valstybės tarnautojai turi dirbti kartu, apibrėždami ir sprenddami bendras problemas abiem pusėms priimtiniu būdu. Turėtų dominuoti sąvokos - demokratija ir pilietis, o ne rinka, konkurencija ir vartotojas.

Vystantis šalies ekonominei ir politinei veiklai, visuomenės socialiniai ir politiniai santykiai taip pat įgauna naujas formas, keičia vertybes bei institucijas, struktūras ir jų funkcijas. Auganti socialinė įtampa ir vertybių konfliktai yra suponuojami socialiniu ir ekonominiu skirtumu (Raipa, Smalskys, 2001, p. 352). Valdžios institucijos sunkiai prisitaiko prie esamų pokyčių arba vėluojančiai reaguoja į juos. Tai pagrindinė priežastis lemianti vis didesnę nevyriausybinių organizacijų vaidmenį valstybėje bei nuolatos augantį jų skaičių ir didėjantį jų veiklos spektrą. Lietuvoje dažniausiai steigiamos socialinės srities organizacijos, skirtos svarbiausios visuomenės problemoms spręsti.

Lietuva, remdamasi tapti Europos Sąjungos (ES) nare, derindama vietos įstatymus su ES įstatymais bei plėtodama demokratiją, daugelių teisių įtvirtino įstatymuose. Tačiau žmonės ne visada moka tomis teisėmis pasinaudoti. Tai viena iš priežasčių, kodėl visuomenė iki šiol gana pasyviai priima sprendimus, bet aktyvi protestuodama po to, kai sprendimas, kuris paliečia jų interesus, jau būna priimtas. Visuomenės žinios apie galimą piliečių dalyvavimą demokratiname valdyme bei sprendimų priėmimo procese yra nepakankamos, todėl tiek valstybės tarnautojai, tiek NVO turėtų priiimti atsakomybę už visuomenės aktyvumą. Kaip teigia Domarkas, Gineitienė (2002, p. 202) vienas iš būdų piliečių dalyvavimui aktyvinti yra įstatymų kūrimas ir gerinimas, atvirumo ir skaidrumo didinimas kiek galima plačiau aptariant rengiamus projektus su interesų grupėmis ir kitais gyventojais.

Lietuvos Respublikoje pilietinės visuomenės funkcionavimą lemiančios teisinės bazės pagrindai buvo sukurti iki 1994-1995 metų, kai susiformavo esminiai visuomeninio gyvenimo reglamentavimo principai, o vėliau jie buvo tobulinami (Masiulis, 2006, p. 307-308).

Masiulio (2006, p. 308) teigimu, iki 1994-1995 nusistovėjo esminiai valdžios institucijų veiklos principai, kurių sistemoje svarbų vaidmenį atlieka:

- ✓ skaidrumo principas;
- ✓ informacijos prieinamumas visais sprendimų ir įstatymų rengimo etapais;
- ✓ informacijos apie veikiančius įstatymus ir sprendimus prieinamumas;
- ✓ visuomenės dalyvavimo šiuose procesuose principas.

1992 metais buvo priimtas pirmasis Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl ne pelno organizacijų (įmonių) įstatų pagrindinių nuostatų patvirtinimo“, kuriuo remiantis buvo registruojamos pirmosios nevyriausybinės organizacijos Lietuvoje (šio nutarimo metu buvo įregistruota apie 260 organizacijų).

Kalbant apie piliečių bei NVO dalyvavimą valstybės valdyme teisinės prielaidas, reikėtų išskirti *LR Konstitucijos* 25, 33, 35 ir 36 straipsniuose garantuotas piliečių teises, užtikrinančias piliečių dalyvavimą viešųjų reikalų tvarkyme, sprendimų priėmime (*LR Konstitucija*):

- ✓ teisė į informaciją;
- ✓ žodžio laisvė;
- ✓ teisė burtis į draugijas;
- ✓ peticijos teisė;
- ✓ teisė kreiptis į teismą.

Kaip ir kitų valstybių konstitucijose, 1992 metais Lietuvoje priimtoje *LR Konstitucijoje* yra įtvirtintos pagrindinės žmogaus teisės ir laisvės. *Konstitucija* yra aukščiausia teisė turintis teisės aktas, todėl jos nuostatos, nors ir labai abstrakčios, vaidina išskirtinį vaidmenį ir dėl to kiti teisės aktai yra skirti detalizuoti *Konstituciją* (Šimašius, 2007, p. 83).

Taip pat svarbų vaidmenį vietos demokratijos plėtojimui daro ir *LR Vietos savivaldos įstatymas*, kuriame sudaromos teisinės prielaidos gyventojams dalyvauti tvarkant viešuosius savivaldos reikalus, reiškiant savo nuomonę. *LR Vietos savivaldos įstatymo* 4 straipsnio 9 punktą numato, kad savivaldybės institucijos sudaro sąlygas savivaldybės gyventojams tiesiogiai dalyvauti rengiant ir svarstant sprendimų projektus, organizuojant apklausas, susirinkimus, sueigas, viešą peticijų nagrinėjimą, skatina kitas pilietinės iniciatyvos formas. Savivaldybės institucijos diegia savivaldos principus švietimo, kultūros ir kitose įstaigose, remia asociacijų iniciatyvas, susijusias su viešųjų savivaldybės reikalų tvarkymu. *LR Vietos savivaldos įstatymo* 12 straipsnyje yra numatyta, kad savivaldybės taryba ne rečiau kaip vieną kartą per metus reglamento nustatyta tvarka turi pateikti savivaldybės bendruomenei viešą savo veiklos ataskaitą. Kalbant apie gyventojų atstovavimą vietovės bendruomenėms, *LR Vietos savivaldos įstatymo* 33 straipsnyje yra įtvirtintas gyvenamosios vietovės bendruomenės atstovo – seniūnaičio statusas, o 34 straipsnyje išdėstytos seniūnaičio teisės ir pareigos. *LR Vietos savivaldos įstatyme* yra įtvirtinta ir nuostata, kad gyventojai savo nuomonę viešųjų

savivaldybės reikalų tvarkymo klausimais gali pareikšti dalyvaudami vietos gyventojų apklausoje (LR Vietos savivaldos įstatymas, 36 str.).

Kaip numato LR Konstitucijos 35 straipsnis, piliečiams suteikiama teisė laisvai vienytis į bendrijas, politines partijas ar asociacijas, „jei šių tikslai ir veikla nėra priešingi Konstitucijai ir įstatymams. Niekas negali būti verčiamas priklausyti kokiam nors bendrijai, politinei partijai ar asociacijai. Politinių partijų, kitų politinių ir visuomeninių organizacijų steigimą ir veiklą reglamentuoja įstatymas.“

Lietuvos pažangos strategijoje „LIETUVA 2030“ teigiama, kad „Visuomenė turi tapti organizuotesnė, išmolti geranoriškumo ir ieškoti susitarimo, vedančio bendruomeniškumo ir pasitikėjimo kultūros link. Tada galėsime prisiimti atsakomybę ne tik už save, bet ir už visuomenę, jaustis atsakingais valstybės šeiminkais. Suprasdami, kad valdžia negali ir neturi spręsti visų problemų, kiekvienas iš mūsų turi turėti daugiau galių ir atsakomybės priimant ir įgyvendinant daugelį svarbių sprendimų. Mums reikalinga veikli visuomenė.“; „Bendruomenėms ir nevyriausybinėms organizacijoms suteiktos galios remiantis subsidiarumo principu pačioms spręsti daugumą su jomis susijusių klausimų. Visuomenė jaučiasi valstybės šeiminkė, piliečiai tiki savo teisėmis, pilietine galia ir ja naudojasi. Gera visuomenės sveikatos būklė užtikrina aktyvų dalyvavimą visuomeniniame gyvenime. Sveikata vertinama kaip didžiausias turtas ir yra svarbi tiek asmeniui, tiek ir visuomenės gerovei, todėl sveika gyvenama yra nuosekliai ugdoma nuo pat mažens ir skiriamas ypatingas dėmesys ligų prevencijai bei sveikatos išsaugojimui.“

Lietuvos pažangos strategijoje „LIETUVA 2030“ akcentuojama, kad būtina skatinti veiklią visuomenę:

- ✓ Plėsti bendruomenių savivaldą (suteikiant daugiau teisių mokyklų ir seniūnijų savivaldai), stiprinančią bendruomenių ir nevyriausybinėms organizacijoms dalyvavimą viešajame gyvenime. Valstybės ir vietos valdžios institucijos turi sąmoningai siekti perduoti visuomenei vis daugiau galių ir atsakomybės savarankiškai veikti įgyvendinant subsidiarumo principą.
- ✓ Stiprinti bendruomenės ir nevyriausybines organizacijas, ugdyti bendruomenių lyderius ir remti pilietines iniciatyvas.

Kalbant apie teisinius dokumentus, būtina plačiau apžvelgti:

- ✓ LR Visuomeninių organizacijų įstatymą,
- ✓ LR Asociacijų įstatymą,
- ✓ LR Labdaros ir paramos fondų įstatymą,
- ✓ LR Viešųjų įstaigų įstatymą,
- ✓ LR Nevyriausybinių organizacijų įstatymą.

Šie teisės aktai aktualūs, nes juose atsispindi nevyriausybinių organizacijų, įstatymu numatyti, tikslai, įsipareigojimai, apribojimai, paskirtis, veiklos sritys.

Pagal LR Visuomeninių organizacijų įstatymą (1998) tai:

„Visuomeninė organizacija - tai Lietuvos Respublikos piliečių ir (ar) užsieniečių, nuolat gyvenančių Lietuvos Respublikoje, savanoriškas susivienijimas, sudarytas bendriems narių poreikiams ir tikslams, kurie nėra priešingi Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams, tenkinti bei įgyvendinti.“

Apžvelgiant įstatymą matome, kad jis numato, jog *„Visuomeninė organizacija yra ne pelno organizacija. Jos veiklos tikslas nėra pelno siekimas.“*, o tai vienas iš bendrų nevyriausybinė organizacijų principų – ne pelno siekimas. Taip pat matome, kaip akcentuojama, kad visuomeninės organizacijos veikla grindžiama laikymusi Lietuvos Respublikos Konstitucijos, šio bei kitų įstatymų, Vyriausybės nutarimų įregistruotais visuomeninės organizacijos įstatais.

LR Asociacijų įstatymas (2004) apibrėžia:

„Asociacija – tai savo pavadinimą turintis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – koordinuoti asociacijos narių veiklą, atstovauti asociacijos narių interesams ir juos ginti ar tenkinti kitus viešuosius interesus. Asociacijos pavadinime gali būti žodžiai „asociacija“, „visuomeninė organizacija“, „susivienijimas“, „konfederacija“, „sąjunga“, „draugija“ ar kiti. Asociacija privalo turėti bent vieną sąskaitą kredito įstaigoje.“

Apžvelgus LR Asociacijų įstatymą matome, kad asociacija veikia laikydamasi LR Konstitucijos, LR civilinio kodekso, šio bei kitų įstatymų, Vyriausybės nutarimų, kitų teisės aktų ir veiklą grindžia savo įstatais. Visuotiniame narių susirinkime sprendžiamojo balsu teisę turi visi asociacijos nariai. Įstatyme yra numatyta, jog vienas narys visuotiniame narių susirinkime turi vieną balsą. Jeigu asociacijos įstatuose numatytas kitas visas ar dalį visuotinio narių susirinkimo teisių turintis organas (konferencija, suvažiavimas, kongresas, asamblėja ar kt.), kai šis organas priima sprendimus, kiekvienas asociacijos nariams atstovaujantis asmuo turi tiek balsų, keliems asociacijos nariams jis atstovauja.

LR Labdaros ir paramos fondų įstatyme (2012) numatoma, jog:

„Labdaros ir paramos fondas – savo pavadinimą turintis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kuris valdo, naudoja jam perduotą ir savo įgytą turtą, tuo turtu disponuoja ir kurio pagrindiniai veiklos tikslai – labdaros ir (ar) paramos, prireikus kitokios pagalbos teikimas fiziniams ir juridiniams asmenims Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymo (toliau – Labdaros ir paramos įstatymas) ir šio įstatymo nustatyta tvarka mokslo, švietimo, kultūros, meno, religijos, sporto, sveikatos apsaugos, socialinės globos ir rūpybos, aplinkos apsaugos ir kitose visuomenei naudingomis ir su naudos sau siekimu nesusijusiose srityse.“

Šiame įstatyme yra kalbama apie materialinius ir finansinius išteklius ir akcentuojama, jog materialiniais ištekliais negalima disponuoti savo asmeninėms reikmėms. Nagrinėjant įstatymą išryškėja, kad labdaros ir paramos tipo nevyriausybinių organizacijos gali teikti paslaugas įvairiose

srityse: mokslo, švietimo, kultūros, meno, religijos, sporto, sveikatos apsaugos ir kt., kurios reikalingos tenkinti visuomenės poreikius. Apžvelgus įstatymą, galima teigti, kad savivaldybės gali pasitelkti šio tipo nevyriausybinės organizacijas kaip partneres, teikiant įvairaus spektro paslaugas, kurios užtikrina viešą interesą.

Pagal LR *Viešųjų įstaigų įstatymą* (2004) tai:

„Viešoji įstaiga – tai pagal šį ir kitus įstatymus įsteigtas pelno nesiekiantis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – tenkinti viešuosius interesus vykdant švietimo, mokymo ir mokslinę, kultūrinę, sveikatos priežiūros, aplinkos apsaugos, sporto plėtojimo, socialinės ar teisinės pagalbos teikimo, taip pat kitokią visuomenei naudingą veiklą.“

Nagrinėjant šį įstatymą galima teigti, jog jis numato viešųjų įstaigų teises ir pareigas. Teigiama, kad *viešoji įstaiga gali turėti ir įgyti tik tokias civilines teises ir pareigas, kurios neprieštarauja įstatymams, viešosios įstaigos įstatams ir veiklos tikslams* bei *viešoji įstaiga turi teisę verstis įstatymų nedraudžiama ūkine komercine veikla, kuri yra neatsiejamai susijusi su jos veiklos tikslais*. Taip pat įstatyme akcentuojama, kad viešosios įstaigos gautas pelnas gali būti naudojamas tik viešosios įstaigos įstatuose nustatytiems viešosios įstaigos veiklos tikslams siekti ir viešosios įstaigos pelnas negali būti skiriamas dalininkams, viešosios įstaigos organų nariams, darbuotojų premijoms.

Apžvelgiant įstatymą matoma, kad jis taip pat kaip ir LR Labdaros ir paramos fondų įstatymas yra labiau orientuotas ir pabrėžia įvairias viešąsias paslaugas bei jų teikimą.

Apžvelgus LR Visuomeninių organizacijų, LR Asociacijų, LR Labdaros ir paramos fondų, LR Viešųjų įstaigų įstatymus, galima teigti, jog atskiri įstatymai skirstosi į atskiras nevyriausybinės organizacijas, kurios turi savas veiklos specifikas ir sritis.

2013 metais buvo priimtas *LT Nevyriausybinių organizacijų įstatymo projektas* (2013), kuriame numatyti nevyriausybinių organizacijų politikos formavimo ir įgyvendinimo principai, valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų bendradarbiavimo su nevyriausybėmis organizacijomis ir kitomis nevyriausybėmis organizacijomis veiklos sąlygos, skatinančios nevyriausybinių organizacijų plėtrą. Įstatymo projekte aiškiai apibrėžiama nevyriausybinių organizacijų sąvoka: *„Nevyriausybė organizacija – nuo valstybės ar savivaldybių institucijų ir įstaigų nepriklausomas savanoriškumo pagrindais visuomenės ar jos grupės naudai veikiantis viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas nėra pelno ar politinės valdžios siekimas arba vien tik religijos tikslų įgyvendinimas.“* Taip pat išvardijama, kas įstatymu *nėra* laikomos nevyriausybėmis organizacijomis: 1) politinės partijos; 2) profesinės sąjungos bei darbdavių organizacijos ir jų susivienijimai; 3) įstatymų nustatyta tvarka steigiamos organizacijos, kuriose narystė yra privaloma atitinkamos profesijos atstovams; 4) pelno siekiančių juridinių asmenų susivienijimai; 5) bendrijos (daugiabučių namų savininkų, individualių gyvenamųjų namų savininkų, garažų savininkų, sodininkų, poilsio namų savininkų, kūrybinių

dirbtuvių savininkų ir kitų negamybinių pastatų patalpų savininkų ir pan.) ir kitokios bendro nekilnojamojo turto valdymo tikslu įsteigtos bendrijos; 6) šeimos.

Analizuojant vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimą, būtina analizuoti įstatymo dalį, kurioje akcentuojamos valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų bei nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo įgyvendinimo galimybės:

1) teikiant informaciją apie valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų planuojamas veiklos ir bendradarbiavimo kryptis, siekiant jas suderinti su konkrečioje srityje dirbančiomis nevyriausybėmis organizacijomis;

2) konsultuojantis su nevyriausybėmis organizacijomis ir esant poreikiui kuriant bendras darbo grupes konkrečioms klausimams spręsti;

3) finansuojant nevyriausybinių organizacijų programas, projektus ir iniciatyvas.

Taip pat įstatymo projekte akcentuojama, kad valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, gavusios nevyriausybines organizacijos prašymą raštu derinti rengiamus teisės aktų projektus, privalo juos suderinti Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka.

Reikšminga aptarti, kokie yra vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo teisiniai pagrindai, kas yra akcentuojama centrinės ir vietos valdžios lygmenyse.

LR Vyriausybės nutarimas Dėl Nevyriausybinių organizacijų reikalų koordinavimo komisijos sudarymo ir jos nuostatų patvirtinimo (2010), kuris reglamentuoja nevyriausybinių organizacijų reikalų koordinavimo komisijos funkcijas, teises, komisijos sudarymą ir darbo organizavimą. Nutarime yra apibrėžiamas komisijos uždavinys – teikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei pasiūlymus dėl valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų bei nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo įgyvendinant nevyriausybinių organizacijų plėtros politiką. Išskiriamos funkcijos, kurias turi atlikti komisija:

- ✓ vertina nevyriausybinių organizacijų veiklą reglamentuojančius teisės aktus ir teikia Lietuvos Respublikos Vyriausybei pasiūlymus dėl jų tobulinimo;
- ✓ vertina teisės aktų projektus, susijusius su nevyriausybinių organizacijų veikla, ir teikia dėl jų išvadas Lietuvos Respublikos Vyriausybei;
- ✓ teikia pasiūlymus Lietuvos Respublikos Vyriausybei dėl valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų bei nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo plėtojimo.

Apžvelgus nutarimą, galima teigti, jog tokios komisijos sudarymas, gali stiprinti viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus bendradarbiavimą.

LR Vyriausybės nutarimu Dėl nevyriausybinių organizacijų plėtros koncepcijos patvirtinimo (2010), yra siekiama geriau reglamentuoti visuomenės iniciatyva bendriems visuomenės interesams tenkinti įsteigtų nevyriausybinių organizacijų veiklą ir plėtoti bendradarbiavimą tarp šių organizacijų ir valstybės institucijų bei įstaigų. Koncepcijoje apžvelgiant padėtį yra akcentuojama, jog stipri pilietinė

visuomenė – demokratijos ir pažangos pagrindas, apie demokratijos išsivystymą paprastai spendžiama iš to, kokią įtaką valstybėje turi ir koku mastu veikia visuomeninės, pilietinės organizacijos, dabar bendrai vadinamos nevyriausybėmis organizacijomis.

Koncepcijoje pabrėžiama, jog siekiant, kad nevyriausybinių organizacijų veikloje dalyvautų daugiau visuomenės, o pačios organizacijos veiktų efektyviai, valstybėje būtina sukurti palankią aplinką joms atsirasti ir jų veiklai plėtoti ir kad tai priklauso nuo veiksnių: teisinės aplinkos, nuoseklaus viešųjų funkcijų perdavimo, aiškių NVO bendradarbiavimo su valstybe mechanizmų, finansavimo šaltinių gausos ir stabilumo, atskaitomybės.

LR Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakyme Dėl nevyriausybinių organizacijų ir bendruomenių plėtros 2014-2016 metų veiksmų plano patvirtinimo (2014) akcentuojama, kad būtina sudaryti sąlygas ilgalaikiai nevyriausybinių sektoriaus plėtrai, skatinti nevyriausybinių organizacijų telkimąsi ir jų bendradarbiavimą su viešuoju sektoriumi, finansinį savarankiškumą ir savanoriškos veiklos plėtrą.

Įsakyme apžvelgiant nevyriausybinių sektoriaus padėtį, galima teigti, jog nevyriausybinių organizacijų sektorius pastaraisiais metais yra susilpnėjęs dėl finansinės krizės ir užsienio fondų pasitraukimo iš Lietuvos, taip pat nevyriausybinių organizacijos susiduria su žmogiškųjų išteklių trūkumu ir kaita. Šios problemos gali būti įvardijamos kaip vietos valdžios ir nevyriausybinių sektoriaus bendradarbiavimo trukdžiai.

2.2. Vietos valdžios ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo tyrimų apžvalga

Dalyvavimas nevyriausybinių organizacijų veikloje yra kiekvieno žmogaus laisvas apsisprendimas, tačiau be jų iniciatyvos ir jų pagrindu formuojamų išteklių organizacijos negalėtų funkcionuoti. Todėl siekiant suvokti nevyriausybinių organizacijų vaidmenį, itin svarbu nustatyti, kaip aktyviai visuomenė dalyvauja nevyriausybinių organizacijų veikloje.

4 lentelė. 2013 metų NVO duomenų bazė

Teisinė forma	Registru centras registruotos NVO 2012.09.13 duomenys	VMI gavę 2% paramą ir turintys paramos gavėjo statusą 2011 metų duomenys	Galimai likviduojami nepateikę nė vieno dokumento per 5 metus	Preliminariai iš tiesų veikiančios NVO įskaitant ir kvazi-NVO
Asociacijos	15.862	7.812	4.046	11.816
Labdaros ir paramos fondai	1.349	547	583	766
Viešosios įstaigos	6.920	3.273	890	6.030
Iš viso	24.131	11.632	5.519	18.612

Šaltinis: NVO sektoriaus stiprinimo ir plėtros gairės 2013-2015.

Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centro (NISC) užsakytų 2010 m. ir 2012 m. tyrimų duomenimis, nevyriausybinių organizacijų veiklos vertinimas Lietuvoje beveik nepasikeitė. Nors gyventojai veiklą vertina teigiamai ir mano, jog NVO vykdo visuomenei naudingą veiklą (2010 m. 62 %, o 2012 m. 65 %) ir atstovauja visuomenės interesams (2010 m. 56 %, o 2012 m. 54 %), tačiau atsakydami į teiginį „NVO neturi autoriteto visuomenėje“ abiejų tyrimų metu respondentai pasiskirstė į tris lygias dalis, o ryškiausi NVO vertinimo pokyčiai pastebimi vertinant organizacijų veiklos aktyvumą ir siekį dalyvauti valstybės priimamuose sprendimuose (žr. 5 lentelė) (Šilinskytė, 2013, p. 332).

**5 lentelė. Respondentų požiūrio į nevyriausybinių organizacijų veiklą pokytis
2010–2012 metais**

		2010	2012
Prižiūri valdžios Sprendimus	Sutinku	36 %	26 %
	Nesutinku	39 %	45 %
	Sunku pasakyti	33 %	29 %
Yra pasyvios	Sutinku	29 %	43 %
	Nesutinku	37 %	31 %
	Sunku pasakyti	34 %	27 %

Šaltinis: Šilinskytė, 2013, p. 332.

Respondentų buvo klausiama, ar NVO Lietuvoje turi įtakos konkrečioms sritims: socialinių problemų sprendimui, lygių galimybių užtikrinimui, žiniasklaidos darbui, įstatymų leidybai, savivaldybių ir Vyriausybės sprendimams, tačiau tik 46 % respondentų sutiko, kad NVO turi įtakos sprendžiant socialines problemas, tuo tarpu vertinant kitas sritis buvo daugiau nesutinkančių negu sutinkančių. Daugiausiai respondentų prieštaravo teiginiui, jog NVO turi įtakos Vyriausybės priimamiems sprendimams (61%) ir įstatymų leidybai (60 %). Tai parodo, jog nevyriausybinių organizacijos Lietuvoje suvokiamos kaip pasiūlos nevyriausybinių organizacijos, vykdančios naudingą visuomenei veiklą, bet negalinčios paveikti valstybės priimamų sprendimų. Remiantis NISC duomenimis, galima teigti, jog nevyriausybinių organizacijos vis dar neturi tvirtos visuomenės paramos, o tai yra vienas esminių veiksnių, nuo kurio priklauso savanorišku darbu paremtų organizacijų veikla. Kaip teigia Šilinskytė (2013, p. 333) pritraukti žmones, kurių darbas ir pastangos nebus apmokamos, bei finansinius išteklius, kurie neduos lėšų teikėjams jokios naudos, priklauso nuo gyventojų pragyvenimo lygio. Sunkiai besiverčiantys asmenys savo potencialą pirmiausia išnaudos papildomoms pajamoms gauti, o ne neatlygintinam darbui. Todėl kiekvienai organizacijai itin svarbus žmogiškojo kapitalo pritraukimas.

Nagrinėjant Lietuvos savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimą ir interesų atstovavimą, Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras vykusiame IX Lietuvos nevyriausybinių organizacijų forume pristatė atlikto tyrimo rezultatus, kuriuose išskyrė šiuos pagrindinius bendradarbiavimo kriterijus:

1. nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybės bendradarbiavimas,
2. savivaldybių pozicija dėl bendradarbiavimo su NVO plėtojimo,
3. nevyriausybinių organizacijų interesų atstovavimo sistemos buvimas,
4. nevyriausybinių organizacijų susivienijimai savivaldybėje,
5. nevyriausybinių organizacijų reikalų koordinavimas iš savivaldybės pusės (Šilinskytė, 2013, p. 334).

2009 m. balandžio mėn. NVO teisės instituto buvo atlikta Lietuvos nevyriausybinių organizacijų apklausa. Apklausoje dalyvavo 35 respondentai, nevyriausybinių organizacijų atstovai arba su jomis susiję asmenys, kurių buvo prašoma atsakyti, remiantis jų asmenine patirtimi, ar jie pritaria teiginiams apie Lietuvos NVO: 1. Ar pritariate teiginiui: valstybės ar savivaldybių institucijos nepasitiki NVO?; 2. Ar sutinkate su teiginiu: Lietuvos visuomenė nesupranta NVO vaidmens? ; 3. Ar sutinkate su teiginiu: NVO Lietuvoje finansiškai silpnos?; 4. NVO yra pernelyg priklausomos nuo valstybės (savivaldybių) finansavimo; 5. Nevyriausybinių organizacija Lietuvoje paprastai laikoma iš idėjos dirbančia mėgėjiška organizacija; 6. Paramos gavėjo statusas Jūsų atstovaujama organizacijai reikalingas.

Respondentai atsakydami į teiginį: Ar pritariate teiginiui: valstybės ar savivaldybių institucijos nepasitiki NVO?, dauguma iš dalies sutiko su teiginiu. Lietuvoje viešosioms paslaugoms teikti yra steigiamos savivaldybės ar valstybės įstaigos, dažniausiai viešosios įstaigos. Atsakydami į klausimą apie NVO vaidmens supratimą dauguma respondentų taip pat iš dalies sutinka su teiginiu, kad visuomenė nesupranta NVO vaidmens. Tai rodo, kad nevyriausybinių organizacijų dar nesugeba įrodyti savo veiklos svarbos ir reikalingumo. Kad NVO Lietuvoje finansiškai silpnos – visiškai su tuo sutinka 24 respondentai. Be to, dauguma respondentų visiškai arba iš dalies sutinka, kad NVO Lietuvoje yra pernelyg priklausomos nuo valstybės arba savivaldybių finansavimo, kad nevyriausybinių organizacijų veikla dažniausia nėra laikoma nešančia pokytį arba kuriančia pridėtinę vertę. Absoliuti dauguma NVO atstovų nurodė, kad paramos gavėjo statusas jų organizacijai yra labai reikalingas; galima teigti, kad su šiuo statusu susijusios galimybės gauti paramą.

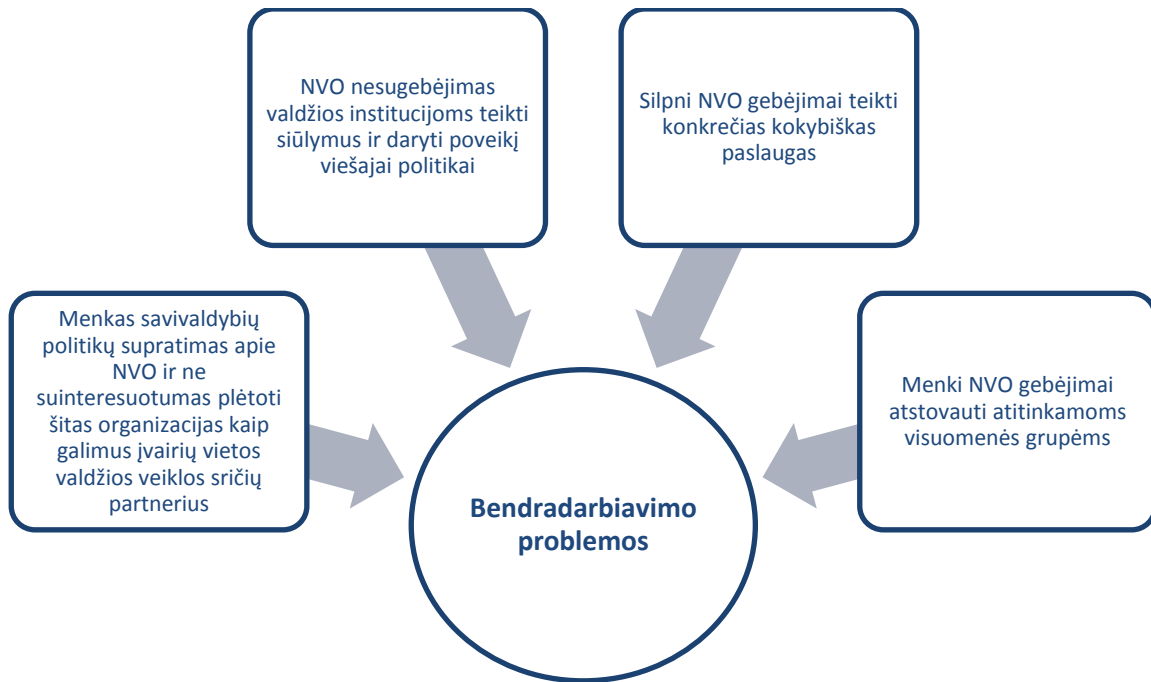
NVO teisės institutas, apibendrinant apklausos rezultatus teigia, kad NVO sektorius Lietuvoje yra silpnas, neretai priklausomas nuo valdžios ir jos finansavimo. Visuomenė nesupranta NVO vaidmens, o valstybės (arba savivaldybių) institucijos jomis nepasitiki iš esmės dėl to, kad jų veikla nėra efektyvi, ne visada matoma jų veiklos kuriama pridėtinė vertė.

Viešoji įstaiga „Socialinės ir ekonominės plėtros centras“, Finansų ministerijos užsakymu, parengė Lietuvos ir Šveicarijos bendradarbiavimo programos nevyriausybinių organizacijų (NVO) subsidijų schemos galimybių studiją, kurios tikslas – atlikti detalią ir išsamią NVO sektoriaus Lietuvoje esamos situacijos ir poreikių analizę bei suformuluoti kokybiškas, nuoseklias, pagrįstas išvadas ir rekomendacijas. Atliekant galimybių studiją, siekiant išanalizuoti esamą NVO sektoriaus situaciją Lietuvoje, pagrindinis dėmesys buvo skirtas NVO ir valstybės santykiams viešųjų paslaugų teikimo srityje. Galimybių studijoje teigiama, kad tiriamą situaciją nėra susidariusi spontaniškai, o susiklostė per ilgesnį laikotarpį ir sukūrė NVO sektoriaus tradicijas bei lūkesčius, pirmiausia buvo išanalizuota netolima NVO sektoriaus praeitis Lietuvoje (remiantis daugiausia užsakomaisiais paties NVO sektoriaus vykdytais tyrimais ir keletu universitetuose atliktų mokslinių studijų). Papildomai iš Valstybės įmonės Registrų centro ir LR statistikos departamento buvo surinkta statistinė medžiaga, sudaranti galimybes įvertinti NVO sektoriaus dabartinę situaciją, tačiau šie duomenys neatskleidžia galimų NVO sektoriaus plėtros svertų. Paraleliai buvo atlikta NVO atstovų apklausa, kuria buvo siekta išsiaiškinti sudėtingiausius NVO plėtros taškus dabartinėje Lietuvoje. Organizuojant apklausą, buvo išsiųsti kvietimai į 1520 NVO visoje Lietuvoje. Kontaktiniai duomenys buvo atrenkami iš Lietuvos Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centro duomenų bazės, kurioje yra prisiregistravusios ir pateikusios informaciją apie savo organizaciją aktyvios Lietuvos NVO. NVO atstovai pasyviai dalyvavo apklausoje. Gauta tinkamų atsakymų – 185 vienetai.

Tyrimo metu pareikšta nuomonė, jog Lietuvoje NVO ir vietos savivaldos institucijų bendradarbiavimas yra silpnas. Be to, pabrėžiama, jog turėtų būti lyginamas didelių savivaldybių ir mažų (rajonų) savivaldybių bendradarbiavimas su NVO. NVO atstovai teigia, jog mažesniuose miesteliuose NVO bendradarbiavimas su vietos savivalda yra lankstesnis, efektyvesnis, o didžiuosiuose miestuose – šis bendradarbiavimas, jei jis apskritai egzistuoja, yra ribotas bei probleminis. Kita labai svarbi šios srities problema – ribotas savivaldos institucijų išmanymas bei supratimas apie galimybes bendradarbiauti su NVO. Dažnai bendradarbiavimo su NVO supratimas apsiriboja kultūrinių renginių organizavimu bei socialinių paslaugų teikimu. Problemos gali būti padalytos į dvi grupes – subjektyvios ir objektyvios. Prie subjektyvių galima priskirti savivaldų administracijų ir tarybos narių asmeninį požiūrį į NVO bei jų gebėjimus, „asmeninių sąskaitų“ suvedinėjimą (pavyzdžiui, jei NVO nepitaria ar kritikuoja vienokius ar kitokius vietos valdžios sprendimus, tai iš NVO yra atimamas finansavimas). Be to, dažnai savivaldos atstovai, kaip teigia NVO veikėjai, į NVO žiūri ne kaip į partnerius, o kaip į konkurentus pretenduojant į tam tikrą finansavimą. Savivaldos institucijos proteguoja sau pavaldžias viešąsias įstaigas. Prie objektyvių problemų galima priskirti silpnus NVO institucinius gebėjimus, finansavimo šaltinių įvairovės nebuvimą ir pan. Atkreiptinas dėmesys į ribotus NVO gebėjimus ir patirtį dirbant su vietos savivaldos bei kitų lygių valdžios institucijomis. Lietuvos ir Šveicarijos bendradarbiavimo programos

nevyriausybinių organizacijų (NVO) subsidijų schemas galimybių studijoje (2010, p. 28-29) konstatuojama, kad bendradarbiavimo lygis, intensyvumas ir įvairovė nėra nusistovėjusi ir yra skirtinga atsižvelgiant į savivaldybės dydį, rūšį ir tam tikrus istoriškai susiklosčiusius veiksnius. Toks bendros praktikos nebuvimas šiek tiek ap sunkina vieningų sprendimų priėmimą, tačiau sudaro prielaidas pasikeitimui gerąja ir blogąja bendradarbiavimo praktika bei patirtimi.

Galimybių studijoje (2010) prioritetizuojamos NVO ir vietos valdžios bendradarbiavimo problemos, kurios pateikiamos 11 pav.

11 pav. Nevyriausybinių organizacijų ir vietos valdžios bendradarbiavimo problemos.

Šaltinis: Lietuvos ir Šveicarijos bendradarbiavimo programos nevyriausybinių organizacijų (NVO) subsidijų schemas galimybių studija, 2010, p. 32.

Taip pat būtina paminėti, galimybių studijoje (2010) pateikiamus būdus, pasiūlymus NVO ir vietos savivaldos bendradarbiavimo gerinimui:

- ✓ NVO finansavimą grįsti peržiūrėtais ir palankiais NVO atžvilgiu viešųjų pirkimų principais.
- ✓ Skatinti vietos politikų profesionalumą santykiuose su NVO: rengti mokymus ir įgyvendinti socialinio švietimo programas, orientuotas į vietos valdžios atstovų demokratinio sąmoningumo ir sprendimų priėmimo veiklos skaidrumo didinimą.
- ✓ Valstybės mastu aiškiau ir nuosekliau išskirti NVO veiklos sritis, galimybes ir atsakomybes, taip, kad jos iš esmės nesikeistų vietos lygmenyje pasikeitus valdžiai; vienas iš tokių garantijų šaltinių – stiprinti vietos bendruomenės ir instituciniu požiūriu jas glaudžiau susieti su savivaldybėmis (pavyzdžiui, per renkamų seniūnų instituciją ir padidintas bendruomenių galimybes per joms „deleguojamas“ veiklos sritis).

- ✓ Valstybės ir savivaldos lygmenyje daugiau dėmesio, pasitikėjimo ir funkcijų skirti NVO, atitinkamai joms perleisti toms veikloms skiriamų lėšų valdymą. Taip pagerėtų socialinių paslaugų kokybė ir, tikėtina, būtų pasiektas ekonominis efektas (atpigėtų paslaugos, jų skyrimas ir teikimas taptų skaidresniais).
- ✓ Didinti NVO sektoriaus prestižą visuomenėje: suteikiant NVO platesnes socialines funkcijas ir pripažinimą, didėtų NVO galimybės pritraukti savanorių, rėmėjų ir papildomų lėšų iš gyventojų.
- ✓ Stiprinti NVO siekiant, kad jos taptų visaverčiais partneriais ir kad jomis imtų pasitikėti kitos institucijos.
- ✓ Iš esmės pakeisti esamą socialinių paslaugų teikimo sistemą, sudarant vienodas konkurencijos sąlygas visiems rinkos dalyviams, tiek biudžetinėms įstaigoms, tiek NVO ir verslo įmonėms. Turėtų būti sukurta į paklausą orientuota sistema, kuri finansuotų faktiškai suteiktas bazines paslaugas ir leistų piliečiams patiems pasirinkti jiems priimtina paslaugų teikėją (Lietuvos ir Šveicarijos bendradarbiavimo programos nevyriausybinų organizacijų (NVO) subsidijų schemos galimybių studija, 2010, p. 29-30).

Apibendrinan, galima teigti, jog NVO sektorius įvairiapusį bendradarbiavimą su savivaldybėmis laiko svarbia savo veiklos sritimi. Bendradarbiavimas, tiksliau - tarpusavio santykiai, pasireiškia keliuose srityse: socialinių paslaugų pirkimas iš NVO, finansinė parama NVO projektams ir NVO atstovų įtraukimas į sprendimų priėmimą. Bet būtina atkreipti dėmesį į tai, kad kai kurios NVO dėl ribotų finansinių išteklių nėra pajėgios sukurti kokybiškas ir konkurencingas paslaugas, kadangi neturi profesionalaus personalo ir pakankamų darbo priemonių. Norint plėtoti ir skatinti savivaldybių ir NVO bendradarbiavimą, reikia stiprinti NVO profesionalumą ir institucinius gebėjimus, nes tai darytų teigiamą įtaką NVO dalyvavimui sprendimų priėmime ir paslaugų plėtrai. Taip pat būtina imtis priemonių, kurios lavintų ir šviestų vietos savivaldos atstovus apie nevyriausybinų organizacijų naudą, kurtų naujas diskusijų priemones, teisiškai įtvirtintų NVO galimybes teikti pasiūlymus ir garantuotų NVO dalyvavimą sprendimų priėmime.

2.3. Vietos valdžios ir nevyriausybinų organizacijų bendradarbiavimo tyrimo metodologinis pagrindimas

Tyrimo metodai. Įvertinus baigiamojo magistrinio darbo temą, tikslą, tiriamą problemą, pasirinktas kokybinio tyrimo metodas. Telešienės (2013) teigimu, kokybiniame tyrime dažnai atrenkamos tos situacijos ar individai, kurie yra pasiekiami, kurie sutinka dalyvauti tyrime. Taip pat atrenkamos tik reikšmingos, informatyvios situacijos ar individai, t. y. kokybiniuose tyrimuose dažniau taikomos neatsitiktinės atrankos rūšys. Renkant kokybinius duomenis svarbus tiesioginis tyrėjo

santykis su tiriamaisiais, palankiai vertinamas tyrėjo įsitraukimas į tiriamą veiklą, o tai tyrėjui suteikia galimybę kurti kompleksinį vaizdą, įsiklausyti į dalyvių nuomonę.

Duomenų rinkimui pasirinktas pusiau struktūruotas interviu metodas. Šis metodas, pasak Telešienės (2013), remiasi planu, kuriame numatyti konkretūs klausimai, jų pateikimo seka, tačiau tyrimo eigoje tyrėjas gali papildomai užduoti plane neįrašytų klausimų, kai interviu metu pastebima, jog numatytieji klausimai nepadengia visų tyrimui svarbių klausimų, siekiant surinkti daugiau ar gilesnės informacijos. Pusiau struktūruotas interviu metodas naudingas tyrėjui, nes suteikia galimybę kontroliuoti situaciją, užtikrinama, kad klausimai bus atsakyti tam tikra tvarka. Palanki atliekamam tyrimui ir pati aplinka: interviu vyksta akus į akį, be pašalinių, todėl respondentai negali konsultuotis, jaučiasi laisvi. Pusiau struktūruotas interviu metodas – lankstus metodas, nes užduodant interviu klausimus yra galimybė paaiškinti kai kuriuos apibrėžimus, patikslinti klausimus, kontroliuoti atsakymų tvarką (eiliškumą), gauti papildomos informacijos ir smulkmenų.

Informantų atranka. Naudota tikslinė ir kriterinė atrankų metodai. Kriterinės atrankos metodas pasirinktas, nes atrenkami informantai, laikantis nustatytų kriterijų ir tai leidžia gauti kokybiškus apklausos duomenis. Tyrimo dalyvių atranka vykdyta atsižvelgiant į kriterijus: *vietą* - tyrimui atlikti reikalingos nevyriausybinės organizacijos veikiančios Kretingos rajone ir šio rajono savivaldybė; *sektorių specifika* – tyrimui atlikti pasirinktos nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybės atstovai priklausantys Kretingos rajono savivaldybės nevyriausybinių organizacijų tarybai. Tikslinės atrankos metodas naudojamas, nes tai tokia atranka kuomet į atrankinę visumą tyrėjas atranka elementus priklausomai nuo tyrimo tikslų (Telešienė, 2013). Šiuo atveju pasirinkti Kretingos rajono savivaldybės nevyriausybinių organizacijų tarybos nariai, kurių sudaro savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų atstovai.

Tyrimo dalyviai.

6 lentelė. Kretingos rajono savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų tyrimo dalyviai

Kretingos rajono savivaldybės atstovai	Nevyriausybinių organizacijų atstovai
Kretingos rajono Pedagogų švietimo centro metodininkė Aurelija Jedenkienė	Sutrikusio intelekto žmonių globos bendrijos Kretingos viltis narė – Bronislava Vaičienė
Kretingos rajono savivaldybės administracijos Švietimo skyriaus vyr. specialistė – Diana Garjonienė	Kretingos rajono neįgaliųjų draugijos pirmininkas – Antanas Juškėnas
Kretingos rajono savivaldybės administracijos Švietimo skyriaus vedėjo pavaduotoja – Daiva Tranizienė	Kretingos moterų informacijos ir mokymo centro direktorė – Jurgita Cinskienė
Kretingos rajono savivaldybės administracijos Kultūros skyriaus vyr. specialistė – Dalia Činkienė	Draugijos „Sandora“ vadovas – Arūnas Šulskis
Kretingos rajono savivaldybės tarybos narė, Kultūros, sporto ir jaunimo reikalų komiteto pirmininko pavaduotoja – Vilma Šalčiuvienė	Laukžemės kaimo bendruomenės pirmininkė – Aida Mikutienė

Tyrimė dalyvavo 5 Kretingos rajono savivaldybės ir 5 nevyriausybinų organizacijų atstovai esantys Kretingos rajono savivaldybės nevyriausybinų organizacijų tarybos sudėtyje. Tyrimė analizuojama 10 interviu.

Tyrimo vieta ir laikas. Tyrimas buvo atliekamas Kretingos rajono savivaldybėje ir Kretingos rajono nevyriausybinėse organizacijose. Apklausa buvo atliekama 2015 metų gruodžio mėn. Pirmosios trys apklausa buvo atliekama su nevyriausybinų organizacijų atstovais 2015 m. sausio 27 d., pirmoji apklausa su Kretingos rajono Neįgaliųjų draugijos pirmininku Antanu Juškėnu truko 40 min., antroji apklausa su Sutrikusio intelekto žmonių globos bendrijos „Kretingos viltis“ nare Bronislava Vaičiene – 45 min., o su Kretingos rajono Laukžemės kaimo bendruomenės pirmininke Aida Mikutiene – 20 min. 2015 m. sausio 28 d. apklausa su Kretingos rajono savivaldybės tarybos nare, Kultūros, sporto ir jaunimo reikalų komiteto pirmininko pavaduotoja Vilma Šalčiuvienė truko 24 min., o su draugijos „Sandora“ vadovu Arūnu Šulskiu – 35 min. 2015 m. sausio 29 d. apklausa su Kretingos rajono savivaldybės administracijos Švietimo skyriaus vyr. specialiste Diana Garjoniene truko 45 min., su Kretingos rajono savivaldybės administracijos Švietimo skyriaus vedėjos pavaduotoja Daiva Tranziene – 25 min., su Kretingos rajono Pedagogų švietimo centro metodininke Aurelija Jedenkiene – 35 min. 2015 m. sausio 30 d. apklausa su Kretingos rajono savivaldybės administracijos Kultūros skyriaus vyr. specialiste Dalia Činkienė truko 25 min., o su Kretingos moterų informacijos ir mokymo centro direktore Jurgita Cinskiene – 20 min.

Tyrimo instrumento pagrindimas. Kokybinio tyrimo instrumentas – pusiau struktūrizuoto interviu klausimynas nevyriausybinų organizacijų atstovams (žr. 2 Priedas) ir Kretingos rajono savivaldybės atstovams (žr. 1 Priedas), kurie yra Kretingos rajono savivaldybės nevyriausybinų organizacijų tarybos sudėtyje. Buvo sudaryti du klausimynų variantai atsižvelgiant į tai, kas atsakys į klausimus – Kretingos rajono savivaldybės atstovai ar nevyriausybinų organizacijų atstovai.

Klausimais: Kiek laiko savivaldybė bendradarbiauja su nevyriausybinėmis organizacijomis? Koks yra pagrindinis Jūsų nevyriausybinės organizacijos veiklos pobūdis? Ar sėkmingai sekasi įtraukti nevyriausybinės organizacijos narius į organizacijos veiklą? Kokiais būdais tai darote? Ką iš to gaunate? Ar bendradarbiaujate su kitomis nevyriausybinėmis organizacijomis, užsiimančiomis panašia veikla? Kokias bendradarbiavimo formas jūs palaikote? Ką tai duoda jūsų organizacijai?, siekiama išsiaiškinti kokia yra Kretingos rajono savivaldybės patirtis bendradarbiaujant su nevyriausybinėmis organizacijomis, ar pačios nevyriausybinės organizacijos yra aktyvios.

Klausimai: Kokiose srityse savivaldybė bendradarbiauja su nevyriausybinėmis organizacijomis? Kokiais būdais, savivaldybė ir nevyriausybinės organizacijos bendradarbiauja? Kokią naudą savivaldybei duoda bendradarbiavimas? Ar Jūsų nevyriausybinė organizacija bendradarbiauja su savivaldybe? Kiek laiko Jūsų organizacija bendradarbiauja su savivaldybe? Kokios naudos iš to gauna Jūsų organizacija? Kokiais būdais Jūsų nevyriausybinė organizacija ir

savivaldybė bendradarbiauja? Koks bendradarbiavimo būdas yra labiausiai priimtina/naudinga Jūsų organizacijai?, sudaryti siekiant nustatyti Kretingos rajono savivaldybės bendradarbiavimo su nevyriausybinėmis organizacijomis sytis, išsiaiškinant kokiais būdais yra bendradarbiaujama, kokia šio bendradarbiavimo nauda.

Klausimais: Ar nevyriausybinės organizacijos dalyvauja sprendimų priėmimo savivaldybėje? Ar Jūsų nevyriausybinės organizacijos dalyvauja sprendimų priėmimo savivaldybėje? Gal galite pateikti pavyzdžių, kokius reikšmingus pokyčius ar sprendimus įtakojo Jūsų organizacija dalyvaudama sprendimų priėmimo procese savivaldybėje?, siekiama išsiaiškinti ar nevyriausybinės organizacijos turi galimybę dalyvauja sprendimų priėmimo Kretingos rajono savivaldybėje, kokią įtaką gali daryti priimant Kretingos rajonui svarbius klausimus.

Klausimais: Su kokiomis problemomis susiduria savivaldybė bendradarbiaudama su nevyriausybinės organizacijos? Kaip būtų galima išspręsti iškilusias problemas? Su kokiomis pagrindinėmis problemomis susiduria jūsų organizacija bendradarbiaudama su savivaldybe? Ar būtų galima teigti, kad nevyriausybinės organizacijos ir savivaldybė yra lygiavertės partnerės? Gal galėtumėt įvardyti keletą pasiūlymų, kaip pagerinti/sustiprinti bendradarbiavimą tarp nevyriausybinės organizacijos ir savivaldybės? Ar būtų galima teigti, kad savivaldybė ir nevyriausybinės organizacijos yra lygiavertės partnerės? Gal galėtumėt įvardyti keletą pasiūlymų, kaip pagerinti/sustiprinti bendradarbiavimą tarp savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų?, siekiama išsiaiškinti Kretingos rajono savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimą ribojančius veiksnius ir galimas tobulintinas kryptis.

3. VIETOS VALDŽIOS IR NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ BENDRADARBIAVIMO KRETINGOS RAJONO SAVIVALDYBĖJE TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ

3.1. Kretingos rajono savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo apžvalga

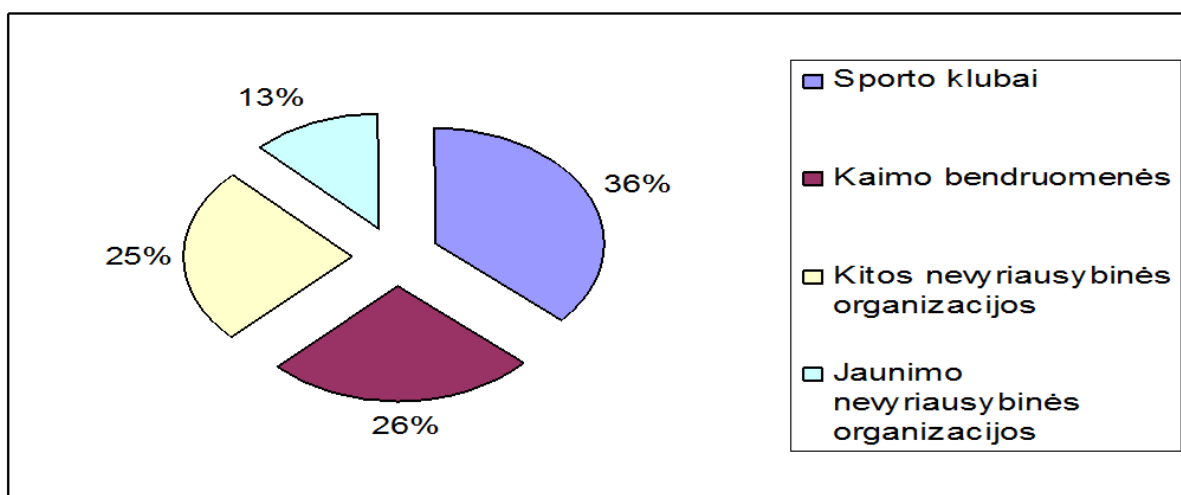
Kretingos rajone nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybės bendradarbiavimas yra glaudus ir konstruktyvus, rajone yra sukurtas nevyriausybinių organizacijų atstovavimo sistemos mechanizmas. Analizuojant Kretingos rajono savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimą, pirmiausia būtina paminėti, kad rajone yra įkurta Kretingos rajono savivaldybės nevyriausybinių organizacijų taryba, kuri veikia kaip patariamoji institucija ir kurios veikla yra vieša.

Kretingos rajono savivaldybės nevyriausybinių organizacijų tarybą susideda iš 13 narių, iš kurių yra ne mažiau kaip pusė nevyriausybinių organizacijų atstovų ir ne daugiau kaip pusė savivaldybės institucijų ir įstaigų atstovų.

Kretingos rajono savivaldybės nevyriausybinių organizacijų tarybos uždavinys – teikti Kretingos rajono savivaldybei pasiūlymus dėl rajono nevyriausybinių organizacijų politikos formavimo bei šios politikos įgyvendinimo. Kretingos rajono savivaldybės nevyriausybinių organizacijų tarybos funkcijas:

- ✓ teikia pasiūlymus bei išvadas rajono nevyriausybinių organizacijų plėtros politikos įgyvendinimo klausimais;
- ✓ teikia pasiūlymus bei išvadas Kretingos rajono savivaldybės institucijoms dėl nevyriausybinių organizacijų programų ir priemonių prioritetų;
- ✓ inicijuoja rajono nevyriausybinių organizacijų plėtros programų rengimą bei teikia pasiūlymus dėl parengtų programų priemonių finansavimo prioritetų.

Kretingos rajono savivaldybės nevyriausybinių organizacijų taryba kiekvienais metais Kretingos rajono savivaldybės tarybai pateikia metinę veiklos ataskaitą, kurio apžvelgia praėjusius metus bei teikia pasiūlymus dėl nevyriausybinių organizacijų veiklos tobulinimo, finansavimo, rėmimo galimybių. Kretingos rajono savivaldybės nevyriausybinių organizacijų tarybos duomenimis 2013 m. Kretingos rajone aktyvią veiklą vykdė 112 nevyriausybinių organizacijų, kurių didesnė dalis yra sporto klubai ir organizacijos – 41, 29 kaimo bendruomenės, 28 kitos nevyriausybines organizacijos, 14 jaunimo organizacijų (žr. 12 pav.).

12 pav. Kretingos rajono veiklių nevyriausybinių organizacijų pasiskirstymas pagal veiklos sritis

Nevyriausybinių organizacijų reikalus Kretingos rajono savivaldybėje kuruoja jaunimo reikalų koordinatorius.

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, jog Kretingos rajono savivaldybės taryba yra patvirtinusi Kretingos rajono nevyriausybinių organizacijų rėmimo iš Kretingos rajono savivaldybės biudžeto lėšų nuostatas (2015), kuriose reglamentuojamos finansavimo sąlygos, projektų vertinimo ir atrankos, kontrolės bei atsiskaitymo už gautų lėšų panaudojimą tvarka. Nuostatose akcentuojama, jog konkurso būdu finansuotinos veiklos prioritetinės kryptys nustatomos kasmet Kretingos rajono nevyriausybinių organizacijų tarybos posėdžio nutarimu.

Apibendrinant išanalizuotą Kretingos rajono savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo situaciją, galima teigti, kad jų partnerystė yra sklandžiai plėtojama tiek teisiniu, tiek praktiniu požiūriu. Taip galima teigti remiantis tuo, kad yra įkurta Kretingos rajono savivaldybės nevyriausybinių organizacijų taryba, kuria siekiama gerinti savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo mechanizmą. Savivaldybė remia nevyriausybinių organizacijų projektus pagal Kretingos rajono nevyriausybinių organizacijų rėmimo iš Kretingos rajono savivaldybės biudžeto lėšų nuostatus. Taigi, galima teigti, kad Kretingos rajone dedama nemažai pastangų sklandžiam savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimui. Nors teisinė ir praktinė situacija atrodo palanki, nėra aišku, ar šis bendradarbiavimas vyksta efektyviai, kokiais būdais bendradarbiaujama ar neiškyla problemų derinant savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų interesus. Tai padės išsiaiškinti atlikta kokybinio tyrimo rezultatų analizė.

3.2. Interviu su Kretingos rajono savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų atstovais rezultatų analizė

Analizuojant savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimą, visų pirma svarbu paminėti, kad bendradarbiavimas tarp Kretingos rajono savivaldybės su nevyriausybinių organizacijų prasidėjo po 2000 metų. Tai teigė, apklausos metu, Kretingos rajono savivaldybės administracijos Švietimo skyriaus darbuotojos vyr. specialistė Diana Garjonienė, vedėjo pavaduotoja Daiva Tranizienė bei Kultūros skyriaus vyr. specialistė Dalia Činkienė.

„...manau bendradarbiavimas prasidėjo po 2000 metų. Nevyriausybinių organizacijos kaip tik kūrėsi. Jų ne buvo daug... Nevyriausybinių organizacijų atstovai kreipdavosi į savivaldybę su parengtu pasiūlymu, problemai spręsti, o dažniausiai pasirašydavo laisva forma paraišką, finansavimui iš savivaldybės gauti... Pirmosios nevyriausybinių organizacijos į savivaldybę taip pat kreipdavosi patalpų klausimu...“ [Kretingos rajono savivaldybės administracijos vyr. specialistė].

Ši teiginį patvirtino ir nevyriausybinių organizacijų atstovai. Sutrikusio intelekto žmonių globos bendrijos „Kretingos Viltis“ narė Bronislava Vaičienė teigė, kad Kretingos rajono savivaldybė labai palankiai žiūrėjo į besikuriančias nevyriausybines organizacijas. Savivaldybė suteikdavo nevyriausybiniams organizacijoms patalpas, už kurias anksčiau nevyriausybinei organizacijai nereikėdavo mokėti nei nuomos mokesčio, nei patalpų eksploatacinių išlaidų. Tokia forma užtikrinama nefinansinės parama nevyriausybiniams organizacijoms – viena iš savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo formų.

„...su savivaldybe bendradarbiaujame jau 15 metų. Kretingos rajono savivaldybė labai geranoriškai sutiko su mūsų organizacijos idėja, jog rajone būtina kurti dienos centrą, neįgaliesiems, kad jų mamos galėtų dirbti ir šeima galėtų gyventi visavertį socialinį gyvenimą... Savivaldybė suteikė patalpas dienos centro įsikūrimui...“ [Sutrikusio intelekto žmonių globos bendrijos Kretingos viltis narė].

„...Bendradarbiavimą su Kretingos rajono savivaldybe vertinu labai puikiai, kadangi mūsų bendruomenei savivaldybė labai daug padeda. Mūsų bendruomenė yra įsikūrusi prieš 8 metus... Jeigu su savivaldybės valdininkais kalbėsiesi, nereikalaus neįmanomų dalykų, bendrausi maloniai, tai ir jie labai maloniai padeda. Mes iš savivaldybės gavome buvusios mokyklos patalpas, pagal panaudos sutartį 10 metų, kuriose įkūrėme bendruomenės centrą, jaunimo erdvę.... Kadangi mes su Kretingos rajono savivaldybe bendradarbiaujame glaudžiau ir į mūsų bendruomenę požiūris yra teigiamas... O kiti nukenčia, nes ne taip glaudžiai bendradarbiauja su savivaldybe... Bendradarbiaujame tokiais būdais: einame į susitikimus savivaldybėje, taip pat kviečiamės žmones iš savivaldybės pas save, į mūsų rengiamus susitikimus. Su jais aptariame visus rūpimus klausimus. Šio bendradarbiavimo nauda pastebima labai didelė, kadangi ir morališkai ir finansiškai gauname labai didelį palaikymą, todėl galime gyvuoti...“ [Laužemės bendruomenės pirmininkė].

Tai rodo, jog bendradarbiavimas nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybės labai priklauso nuo pačios nevyriausybines organizacijos aktyvumo, noro bendradarbiauti, siekti visokeriopos naudos bendruomenės nariams.

„Bendradarbiavimo glaudumas priklauso nuo pačių nevyriausybinių organizacijų. Jeigu jos aktyvios, rašo projektus, tai ir gauna lėšų... Juk nevyriausybines organizacijos ir įsisteigimo tikslas ir yra toks, kad atstovauti savo narius, jų interesams... Pačios nevyriausybines organizacijos veiklos rezultatai priklauso nuo to kas organizacijai svarbiausia: ar savo narių sambūrių organizavimui ar pagalbos ieškojimui savivaldybėse ir kitose institucijose...“ [Kretingos rajono savivaldybės administracijos vyr. specialistė].

„Nevyriausybinių organizacijų kūrimas visuomet yra iš apačios, mes jų nekuriame. Jei kažkam reikia, tai jie kuriasi, prašo vienokios ar kitokios pagalbos, paramos, patalpų, idėjų ar jei ko nežino dėl programų, tai savivaldybė padeda.... Bendradarbiavimo glaudumas priklauso nuo pačių žmonių požiūrio į pačią savivaldybę. Vieni mato tą savivaldybę kaip tam tikrą priešą, neteisingai paskirstanti projektines lėšas. Kaip jie mus mato, kaip mes dirbame toks ir yra glaudumas...“ [Kretingos rajono savivaldybės administracijos vyr. specialistė].

Apžvelgus savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų atstovų atsakymus, galima teigti, jog tarpinstitucinių ryšių užmezgimas, partnerių paieška yra esminiai elementai nevyriausybines organizacijos veiklos vykdymui. Nevyriausybines organizacijos geba užmegzti ir plėtoti ryšius, bendrauti ir paveikti savivaldybės atstovus bei kitus organizacijai svarbius asmenis, pritraukti lėšų bei išlaikyti finansavimo šaltinius. Pasak Butkevičienės, Vaidelytės (2013, p. 82) tokia veikla apima ryšių užmezgimą ir palaikymą, tinklaveiką bei įtakos kitiems darymą.

Apklauskos metu buvo siekiama nustatyti Kretingos rajono savivaldybės bendradarbiavimo su nevyriausybines organizacijomis sytis, išsiaiškinant kokiais būdais yra bendradarbiaujama, kokia šio bendradarbiavimo nauda. Kretingos rajono savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo sritys yra labai įvairios. Apklauskos metu buvo nurodytos pagrindinės Kretingos rajono savivaldybės bendradarbiavimo su nevyriausybines organizacijomis sritys: sveikatos, vaikų, jaunimo, vyresnio amžiaus žmonių, kultūros ir meno, sporto, švietimo ir mokslo, lygių galimybių bei bendruomenių telkimo.

7 lentelė. Savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo būdai

Kretingos rajono savivaldybės	Nevyriausybinių organizacijų
<ul style="list-style-type: none"> • Finansinė parama nevyriausybiniams organizacijoms; • Panaudos sutartimi, patalpų suteikimas nevyriausybiniams organizacijoms; • Nefinansinė parama (konsultacijos, informacijos suteikimas ir kt.) • Glaudus tarpinstitucinis bendradarbiavimas; • Nevyriausybinių organizacijų informacinės mugės organizavimas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Projektų finansavimas; • Konsultacijos rengiant projektus; • Patalpų suteikimas vykdyti organizacijos veiklai; • Savivaldybės transporto suteikimas, organizacijos narių įvairioms išvykoms; • Tarpininkavimas, sprendžiant aktualias bendruomenei/organizacijai problemas.

Lentelėje pateikiama susisteminta apklausos metu gauta informacija, kokiais būdais Kretingos rajono savivaldybė ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiauja.

„Nevyriausybinių organizacijų rašo projektus ir už tai gauna pinigus. Nevyriausybiniams organizacijoms be projektinių lėšų būtų sudėtinga vykdyti savo veiklą. Visa finansinė parama nevyriausybiniams organizacijoms yra tik projektinė, jie daugiau pinigų negauna. Taip pat skiriame patalpas, tačiau jos yra skiriamos pagal panaudą...“ [Kretingos rajono savivaldybės tarybos narė, Kultūros, sporto ir jaunimo reikalų komiteto pirmininko pavaduotoja].

„Dažniausiai nevyriausybinių organizacijų kreipiasi į savivaldybę dėl to, kai gavusios nepakankamai pinigų projektui įgyvendinti, jog galėtų gauti papildomai lėšų kokybiškam projekto įgyvendinimui. Taip pat dažnai kreipiasi ir dėl patalpų, dėl transporto suteikimo, vykti į įvairius renginius, pažintines išvykas. Stengiamės patenkiname jų prašymus atsižvelgiant į tai kiek žmonių tai apima...“ [Kretingos rajono savivaldybės vyr. specialistė].

Apklausos metu paaiškėjo, jog aktyviausias bendradarbiavimas vyksta iš savivaldybės pusės, teikiant finansinę paramą nevyriausybiniams organizacijoms. Nevyriausybinių organizacijų rašo projektus ir taip užtikrina finansavimą savo organizacijos veiklai.

„Dažniausiai bendradarbiaujame per finansavimą. Savivaldybė skiria finansavimą, o nevyriausybinių organizacijų tokiu būdu vykdo savo veiklą. Manau, kad bendradarbiavimo nauda yra didelė, nes gyventojams reikalinga pagalba per nevyriausybines organizacijas pasiekia geriausiai. O taip pat, nevyriausybinių organizacijų dėka savivaldybė gali išsiaiškinti aktualiausias bendruomenės problemas, kas savivaldybės darbuotojams būtų sunku suprasti... žmonėms kartais būna sudėtinga

išsakyti savo problemas svetimiams...“ [Kretingos rajono savivaldybės tarybos narė, Kultūros, sporto ir jaunimo reikalų komiteto pirmininko pavaduotoja].

Nevyriausybinės organizacijos yra arčiau žmogaus, geriau mato ir žino iškilusias problemas, nei savivaldybės atstovai. Nevyriausybinės organizacijos suteikia paslaugas tiesiogiai savo nariams, kur arčiausiai bei realiai matoma problema, nevyriausybinės organizacijos lyderiai gali įvertinti kas geriausiai reikalinga organizacijos nariui. Nevyriausybinės organizacijos yra labiausiai orientuotos į problemiškesnius visuomenės narius: neįgaliuosius, senus žmones, jaunimą. „Bendradarbiavimą su Kretingos rajono savivaldybe vertinu gerai, kadangi mums savivaldybė labai daug padeda. Mūsų veikla vykdoma iš projektinių lėšų bei nario mokesčio. Mes jau keletą metų iš savivaldybės gauname pinigų, per projektus už kuriuos organizuojame savo nariams įvairias veiklas, perkame priemones veiklų įgyvendinimui bei sumokame specialistams už mokymus... O taip pat iš savivaldybės du kartus metuose gauname transportą, išvykoms. Anksčiau, mums nereikėdavo mokėti už patalpas, tačiau dabar mes turime apsimokėti iš projekto lėšų... Ši savivaldybė suteikia geras sąlygas mums teikti paslaugas...“ [Kretingos rajono neįgaliųjų draugijos pirmininkas].

Apžvelgus tyrimo dalyvių atsakymus, matoma, jog Kretingos rajono savivaldybė ir nevyriausybinės organizacijos bendradarbiauja per projektinę veiklą. Nevyriausybinės organizacijos rašo projektus, o savivaldybė konkursų būdu skiria finansavimą tiems projektams, kurie jų nuomone yra naudingiausi bendruomenei. Pastebima, kad glaudžius santykius su savivaldybe palaikančios nevyriausybinės organizacijos ir pačios kviečiasi savivaldybės atstovus į savo rengiamus renginius, susirinkimus. Tokiu būdu jie sutvirtina santykius su šia savivaldybe, tvirtėja tarpusavio pasitikėjimas. „...visada kviečiame atstovus iš savivaldybės į mūsų bendruomenės renginius, susirinkimus... Tikimės, kad visada sulaukime kvietimo į savivaldybėje organizuojamus susirinkimus ar posėdžius, kai sprendžiami klausimai susiję su mūsų bendruomene...“ [Laukžemės bendruomenės pirmininkė].

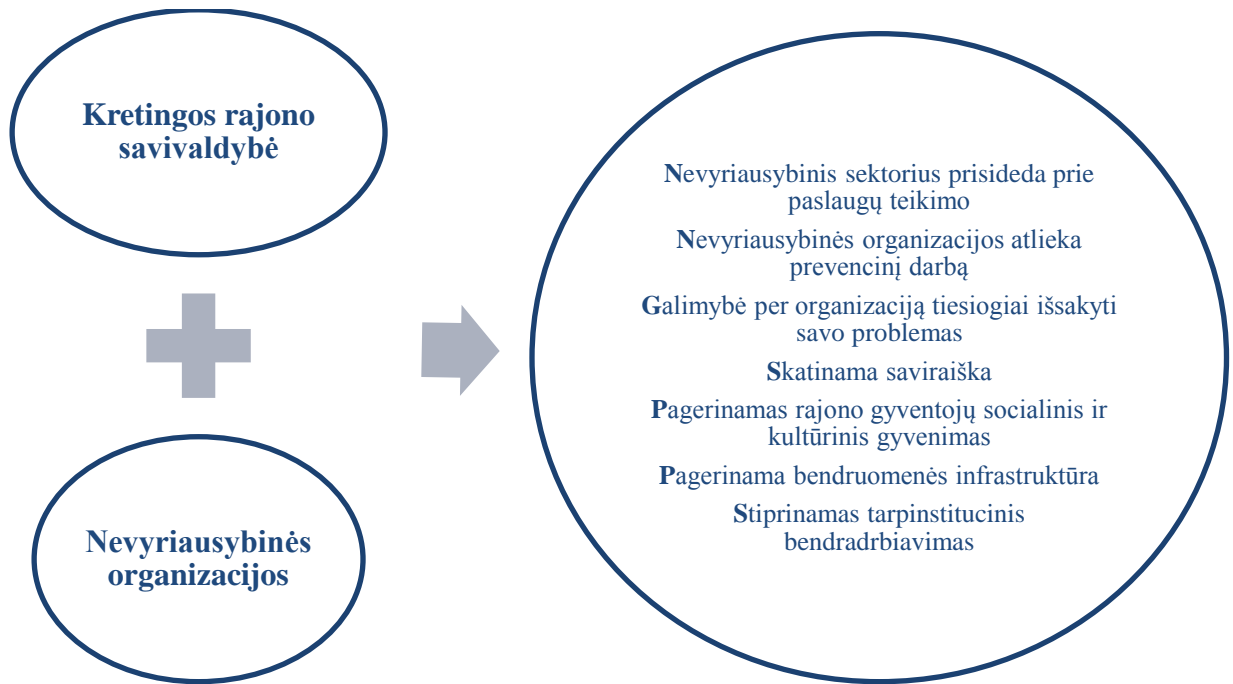
Kretingos rajono savivaldybė skiria nevyriausybinėms organizacijoms nefinansinę paramą. Esant būtinybei, panaudos būdu ji skiria nevyriausybinėms organizacijoms patalpas, suteikia transportą, sales renginiams. Savivaldybės specialistai konsultuoja nevyriausybinių organizacijų vadovus projektų rašymo klausimais.

„...rašant projektus, susiduriame su informacijos bei žinių stoka, tai Kretingos rajono savivaldybės Socialinių reikalų ir sveikatos skyriaus specialistai labai padeda projekto rašymo klausimai, niekada neatsisako padėti, visada išsako savo pastabas bei rekomendacijas. Ši pagalba mūsų organizacijai yra labai svarbi...“ [Kretingos rajono neįgaliųjų draugijos pirmininkas].

Pastebimas ir nevyriausybinių organizacijų interesų atstovavimas, kai Kretingos rajono savivaldybė atstovauja bendruomenės interesus kitose valstybinėse institucijose.

„... savivaldybės atstovai dėjo daug pastangų, kad būtų išasfaltuotas kelias į mūsų kaimą... [Laukžemės bendruomenės pirmininkė].

Apklausoje metu paaiškėjo, kad kiekvienais metais Kretingos rajono savivaldybė organizuoja Nevyriausybinių organizacijų mugę, kurioje rajono žmonės turi iš arčiau ir tiesiogiai susipažinti su rajone veikiančiomis nevyriausybinių organizacijomis. Nevyriausybinių organizacijų atstovai taip pat turi galimybę save pristatyti rajono žmonėms, savivaldybės atstovams, tiesiogiai pakviesti rajono žmones dalyvauti jų veikloje.

13 pav. Savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo nauda

Paveiksle pateikiama apibendrinta apklausoje dalyvavusių Kretingos rajono savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų atstovų nuomonė apie bendradarbiavimo naudą. Matoma, kad nauda yra abipusė, tiek savivaldybei, tiek nevyriausybinių organizacijų nariams.

Apžvelgus tyrimo dalyvių atsakymus, matoma, jog Kretingos rajono savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas pagrinde plėtojamas per projektus bei iš savivaldybės gaunamą projektinį finansavimą. Pagrindinis savivaldybės bendradarbiavimo kriterijus yra nevyriausybinių organizacijų veiklos nauda rajonui bei jo gyventojams.

Atlikus tyrimą pastebėta, kad viso apklausoje dalyvavusios nevyriausybinių organizacijos, džiaugiasi galimybe gauti finansavimą iš savivaldybės rašant projektus, bet taip pat akcentuoja, kad finansavimas yra nepakankamas.

„...savo organizacijos nariams teikiame asistento paslaugas. Padedame susitvarkyti dokumentus, nuvykti pas gydytoją ir kt. Mūsų organizacijos nariams ši paslauga yra labai reikalinga, nes ne visi neįgalieji turi galimybę naudotis visuomeniniu transportu ar turi savo automobilį. Pagal projektines

lešas mes šią paslaugą galime teikti savo organizacijos nariams, bet tenka naudotis savo asmeniniu automobiliu... žinoma norėtu, kad labiau finansuotu ir veiklą vykdytų, nesumažintų projekto sąmatos...“ [Kretingos rajono neįgaliųjų draugijos pirmininkas].

Visa informacija apie projektų finansavimą yra skelbiama Kretingos rajono savivaldybės internetinėje svetainėje www.kretinga.lt. Svetainėje aiškiai, konkrečiai su nuorodomis į dokumentus pateikia informacija apie projektų finansavimą. Apklausoje dalyvavusi Kretingos rajono savivaldybės administracijos Švietimo skyriaus vyr. specialistė Diana Garjonienė akcentavo, kad pačios nevyriausybines organizacijos turi aktyviai veikti, domėtis, sekti rajono svetainėje skelbiamą informaciją.

„...informacija apie projektų finansavimą yra vieša ir prieinama visiems rajono gyventojams. Būtina, kad pačios nevyriausybines organizacijos domėtųsi. Nevyriausybine organizacijos, kurios jau eilę metų teikia projektus finansavimui iš savivaldybės gauti, jau žino, kada bus skelbiama paraiškų priėmimas... O taip pat visada gali skambinti atsakingiems specialistams, kurie geranoriškai padės, patars ir nukreips reikalinga kryptimi...“ [Kretingos rajono savivaldybės administracijos vyr. specialistė].

Kretingos rajono savivaldybės atstovų, apklausos metu, buvo išsakytas pastebėjimas, kad pastoviai dalyvauja ir gauna finansavimą tos pačios organizacijos.

„...dažniausiai nevyriausybines organizacijos mažiausiai 10 metų rašo projektus, žino kaip rašyti, kiek pinigų prašyti. Organizacijų vadovai žino, kad projekto sąmatoje būtina visada nurodyti didesnę sumą finansavimui gauti, nes visada finansuojama suma mažesnė nei prašoma...“ [Kretingos rajono savivaldybės administracijos vyr. specialistė].

„Žinome, kad kiekvienų metų pradžioje savivaldybės puslapyje yra skelbiami konkursai ir taip sekame informaciją ir dalyvaujame.“ [Kretingos moterų informacijos ir mokymo centro direktorė].

Matoma, jog visa informacija apie projektų finansavimą skelbiama viešai savivaldybės internetinėje svetainėje. Nevyriausybines organizacijos pačioms aktyviai turi tuo domėtis, sekti informaciją ar kreiptis į už tai atsakingus savivaldybės darbuotojus.

Apklausos metu paaiškėjo, kad nevyriausybines organizacijos turi galimybę dalyvauti sprendimų priėmime Kretingos rajono savivaldybėje. Tai patvirtina ir rajone įkurtos Kretingos rajono savivaldybės nevyriausybinių organizacijų taryba, Savivaldybės jaunimo reikalų taryba.

„...taryba dažniausiai renkasi kartą per mėnesį. Susirinkimo metu, kiekvienas nevyriausybines organizacijos atstovas gali išsakyti savo problemas, pozicijas...“ [Kretingos rajono savivaldybės tarybos narė, Kultūros, sporto ir jaunimo reikalų komiteto pirmininko pavaduotoja].

„...taryboje turime galimybę išsakyti mūsų rajono daugelių bendruomenių poziciją. Rajone esame įsteigę Kretingos rajono kaimo plėtros asociaciją, kuri vienija net 32 rajono bendruomenes.

Asociacijos dėka galime konstruktyviai bendradarbiauti su savivaldybę, atstovaujant bendruomenes...“ [Laukžemės bendruomenės pirmininkė].

„Būtų labai gerai, kad nevyriausybines organizacijos užkrėstų savo idėjomis. Norėtusi kad organizacijos dar labiau vienytųsi, pagal savo veiklos sritis, kad būtų jungtinis nevyriausybinių organizacijų branduolys...“ [Kretingos rajono administracijos Švietimo skyriaus vedėjo pavaduotoja].

Apklausoje metu paaiškėjo, kad rajono nevyriausybines organizacijos turėtų labiau viešinti savo veiklą visuomenei, nes taip galėtų pritraukti žymiai daugiau organizacijos narių, savanorių bei lėšų organizacijos veiklos plėtojimui. Tik keletas rajono nevyriausybinių organizacijų yra susikūrę savo internetinę svetainę.

„Kai kurios nevyriausybines organizacijos yra užsidarę savo rate, kartai tai patogiu... Organizacijos vadovas ten dirba, parašo projektą, gauna atlyginimą ir su siauru organizacijos narių ratu dirba. Kartais pritrūksta nevyriausybinių organizacijų vienybės, kad labiau skelbtųsi viešumoje. Jie turėtų mus smarkiau raginti permainingoms, sakyti kas yra negerai, kaip reikia pakeisti padėtį ir ką jie gali padaryti. Aš žinau kas jiems „skauda“, žinau, kad dažniausiai kalba apie pinigus, kad jiems nėra sąlygų kažkur nuvažiuoti, kad transportas nepritaikytas neįgaliesiems. Nevyriausybines organizacijos visada gali išsakyti visas savo problemas, gal tuo metu nėra finansavimo problemoms spręsti, bet kada nors gal bus...“ [Kretingos rajono savivaldybės tarybos narė, Kultūros, sporto ir jaunimo reikalų komiteto pirmininko pavaduotoja].

Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad labiausiai Kretingos rajono savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimą riboja tam tikri veiksniai (žr. 14 pav.)

14 pav. Kretingos rajono savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimą ribojantys veiksniai

Matoma, jog glaudų Kretingos rajono savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimą riboja lėšų trūkumas, NVO įtraukimo stoka, pasikartojantys projektai bei

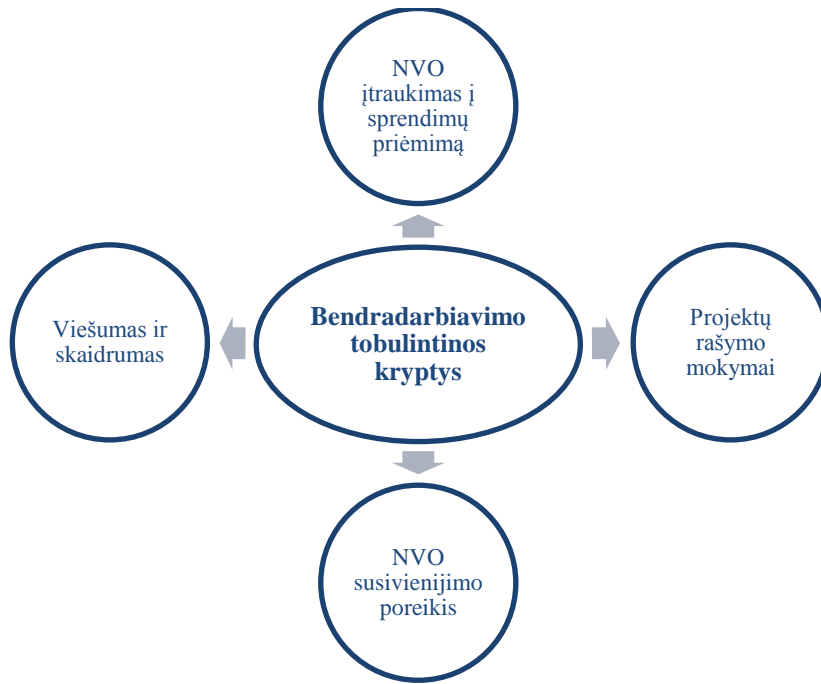
programos, NVO lyderių stoka, viešumo, skaidrumo stoka bei inovatyvumo stoka. Pagrindinis pastebima, iš savivaldybės atstovų buvo, jog nevyriausybinės organizacijos projektams įgyvendinti gauna nepakankamą finansavimą, tai dažnai paramos organizacijos kreipiasi papildomai. Taip pat apklausos metu paaiškėjo, kad pasigendama iš nevyriausybinių organizacijų naujų idėjų bei aktyvaus viešinimo apie savo organizacijos vykdomą veiklą. Dažniausiai nevyriausybinės organizacijos veikia siaurame savo narių rate, apie jas mažai žino rajono žmonės. Apklausos metu paaiškėjo, jog vienintelė išimti rajono kaimo bendruomenės, kurios aktyviai stengiasi įtraukti aplinkiniu į bendruomenės veiklą, visokeriopai stengiasi, kad organizacijos veikla būtų patraukli įvairius pomėgius turintiems gyventojams. Galima teigti, jog nevyriausybinių organizacijų projektai nėra pakankamai finansuojami, negali būti užtikrinamas ir šių projektų tęstinumas, jaučiama nauda visuomenei yra tik trumpalaikė bei būtina nevyriausybiniams organizacijoms labiau viešinti savo vykdomą veiklą rajone.

„Didžiausios kliūtyt tarpusavio bendradarbiavime yra nesusikalbėjimas, finansų trūkumas, ne visuomet realūs nevyriausybinių organizacijų lūkesčiai.“ [Kretingos rajono savivaldybės administracijos Kultūros skyriaus vyr. specialistė].

„Tobulėti visuomet yra kur. Pastebima, kad kai kurių nevyriausybinių organizacijų rašom projektai, planai metų metus būna tokie patys. Trūkta naujovių...“ [Kretingos rajono savivaldybės administracijos Kultūros skyriaus vyr. specialistė].

„Nevyriausybinių organizacijų vadovai kreipiasi į savivaldybę dėl to, kad gavo per mažai pinigų iš kokio nors projekto, kad galėtų gauti papildomai lėšų.“ [Kretingos rajono savivaldybės administracijos vyr. specialistė].

Kretingos rajono savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo tobulinimas svarbus norint sukurti bendrą sistemą, nustatančią ilgalaikes šio bendradarbiavimo plėtros perspektyvas. Tyrime Kretingos rajono savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų atstovų buvo prašomi pateikti galimas tobulintinas kryptis, kokiais būdais būtų galima stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą (žr. 15 pav.).

15 pav. Tarpinstitucinio bendradarbiavimo tobulintinos kryptys

Apklausos metu paaiškėjo, jog norint pasiekti glaudesnę bendradarbiavimą tarp savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų, būtina rengti projektų rašymo mokymus, kuriuose nevyriausybinių organizacijų atstovai būtų supažindinti, kaip parašyti kokybiškai ir tinkamai projektus, kad atitiktų projektų reikalavimus. Tyrimo metu paaiškėjo, jog savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimą paskatintų pačiu nevyriausybinių organizacijų susivienijimas. Susivienijusios nevyriausybines organizacijos turėtų galimybę atstovauti gausiam organizacijos narių skaičiui, o tai gali skatinti permainas, labiau būti matomiems viešumoje, pateikti konkretūs pasiūlymai gali žymiai pagerinti situaciją.

„Mano nuomone, bendradarbiavimo veiksmingumą padidintų bendri mokymai, kuriuose būtų kalbama kaip parengti kokybiškus, inovatyvius bei bendruomenės poreikius atitinkančius projektus. Nevyriausybinių organizacijų lyderiai turėtų būti išklause tam tikrus kursus. Tam reikia tik noro ir finansinių galimybių.“ [Kretingos moterų informacijos ir mokymo centro direktorė].

„Turėtų būti sudaromos bendros strateginės programos, į kurių sudarymą ir įgyvendinimą būtų įtraukiama kuo daugiau nevyriausybinių organizacijų iš skirtingų interesų grupių.“ [Draugijos „Sandora“ vadovas].

„Oficialiai deklaruojama, jog Kretingos rajono savivaldybė ir nevyriausybines organizacijos bendradarbiauja: nevyriausybinių organizacijų interesų atstovavimas, finansinė parama, nefinansinė parama.... nevyriausybinių organizacijų interesų atstovavimas – turėtų būti bendros darbo grupės su savivaldybės atstovais rajono problemoms spręsti, o nevyriausybinių organizacijų atstovų dalyvavimas

komisijų ar posėdžių veikloje galėtų būti rimta paspartis rajono gyventojų poreikiams išsiaiškinti... Mano nuomone, nevyriausybinių organizacijų atstovai kaip bendruomenės atstovai turėtų būti dažniau kviečiami dalyvauti įvairiose darbo grupėse sprendžiant aktualias miesto infrastruktūros, kultūros ir kt. problemas...“ [Kretingos rajono savivaldybės administracijos vyr. specialistė].

Apibendrinant galima teigti, jog Kretingos rajono savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas plėtojamas: atstovaujant nevyriausybinių organizacijų interesus, savivaldybė teikia finansinę paramą per projektų finansavimą bei nefinansinę paramą (patalpų suteikimas, informavimas ir konsultavimas, įvairia pagalba). Nevyriausybinėse organizacijose dirbantys specialistai gerai pažįsta savo narius, supranta jų poreikius, todėl paslaugos taiklios ir efektyvios: ne tik teikiama socialinė pagalba, bet ir sudaromos sąlygos turiningai praleisti laisvalaikį, dalyvauti įvairiuose renginiuose, paskaitose, vykdomas šių asmenų švietimas, teikiama informacija, tarpininkaujama atstovaujant jų interesams. Apklauskos metu buvo akcentuojamas, jog tarpinstitucinis bendradarbiavimas būtų ir toliau plėtojamas būtinas pačių nevyriausybinių organizacijų aktyvumas, iniciatyvumas bei inovatyviškumas. Tokiu būdu galima sėkmingai plėtoti tarpinstitucinį bendradarbiavimą bei užtikrinti bendruomenės poreikių patenkinimą.

IŠVADOS

1. Apibendrinus mokslinę literatūrą, galima teigti, jog nevyriausybinių organizacijų yra viena iš sričių, kurios suteikia visuomenei galimybę dalyvauti viešajame administravime. Aktyvūs piliečiai, veikdami kartu gali daryti didesnę įtaką valdžiai ir jos priimamiems sprendimams, todėl šiuolaikinėse valstybėse pagrindiniai organizuoto poveikio dariniai yra priskirtini visuomeninių susivienijimų grupei. Nevyriausybinių organizacijų yra labai svarbios vietos valdyme, nes jos skatina demokratinį procesą, geriau suvokia konkrečios grupės žmonių problemas ir jas geba efektyviai spręsti. Nevyriausybinių organizacijų tampa reikšmingomis įvairių paslaugų teikėjomis, nes pritraukia savanorius bei paramą.
2. Nevyriausybinių organizacijų ir vietos valdžios glaudus tarpinstitucinis bendradarbiavimas yra vienas svarbiausių veiksnių, darančių įtaką kokybiškai, kvalifikuotai ir efektyviai nevyriausybinių organizacijų veiklai. Šis bendradarbiavimas pasireiškia per: informacijos teikimą; finansavimo galimybes dalyvaujant įvairiose programose, rengiant projektus; nefinansinę paramą, suteikiant nevyriausybiniams organizacijoms naudotis savivaldybės transportu, patalpomis; šviečiamąją veiklą: dalyvavimas įvairiuose seminaruose, mokymuose suteikia daugiau galimybių veikti kokybiškai, rengti kokybiškus projektus finansavimui iš savivaldybės biudžeto gauti. Bendradarbiavimo barjerai egzistuoja iš abiejų pusių: ir savivaldybės, ir nevyriausybinių organizacijų perdėtai stengiasi pabrėžti savąją svarbą, nėra pilno abipusio supratimo, jėgos nepakankamai konsoliduojamos veikti bendruomenės labui. Savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas daro paslaugas efektyvesnes, jų teikimo būdus – įvairesnius.
3. Kad nevyriausybinių organizacijų veiktų efektyviai, valstybėje būtina sukurti palankią aplinką joms atsirasti ir jų veiklai plėtoti ir kad tai priklausytų nuo teisinės aplinkos, nuoseklaus viešųjų funkcijų perdavimo, aiškių nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo su valstybe mechanizmų, finansavimo šaltinių gausos ir stabilumo, atskaitomybės. Neseniai priimtas nevyriausybinių organizacijų įstatymas, gali padėti užtikrinti nevyriausybinių organizacijų ir vietos valdžios bendradarbiavimą, skatinti nevyriausybinių organizacijų veiklos plėtrą bei įtraukimą.
4. Remiantis tyrimo rezultatų duomenimis galima teigti, jog Kretingos rajono savivaldybė ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiauja įvairiais būdais. Nevyriausybinių organizacijų dalyvauja Kretingos rajono savivaldybės nevyriausybinių organizacijų tarybos veikloje,

savivaldybė skiria nevyriausybinėms organizacijoms nefinansinę paramą, tačiau dažniausiai bendradarbiavimas pasireiškia kai nevyriausybinės organizacijos rašo projektus, o savivaldybė konkursų būdu skiria finansavimą tiems projektams, kurie jų nuomone yra naudingiausi bendruomenei. Tyrimo metu vertinant jų bendradarbiavimą paaiškėjo, kad šių santykių glaudumas labiausiai priklauso nuo nevyriausybinių organizacijų aktyvumo, jų gebėjimų rašyti įdomius, visuomenę įtraukiančius projektus, kurie sudomintų savivaldybę ir ji skirtų lėšų jų vykdymui. Remiantis tyrimo duomenimis galima teigti, jog Kretingos rajono savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavime būdingas valdžios dominavimo modelis, kai savivaldybė vaidina svarbiausią vaidmenį tiek finansuojant, tiek kuriant bei teikiant paslaugas. Kretingos rajono savivaldybė yra patenkinta nevyriausybinių organizacijų veiklos kokybe bei skiriamų lėšų panaudojimu, tačiau nelaiko jų lygiavertėmis partnerėmis, argumentuodama, kad nevyriausybinės organizacijos gali naudotis žymiai mažesniais žmogiškaisiais ir finansiniais ištekliais bei nevyriausybinių organizacijų veikloje dalyvaujantys asmenys jų veikloje dalyvauja savanoriškais pagrindais ir ši veikla yra kaip papildoma nuo pagrindinio darbo. Praktika rodo, jog per nevyriausybines organizacijas savivaldybes pasiekia informacija apie naujus visuomenės poreikius, užtikrinamas paslaugų teikimo sistemos patikimumas.

REKOMENDACIJOS

Kretingos rajono savivaldybei.

1. Kuo daugiau įtraukti nevyriausybinių organizacijų atstovus į savivaldybėje veikiančias darbo grupes, įvairių komitetų sudėtį, kuriose priimami svarbūs sprendimai rajono gyventojams. Skatinti dialogą, konsultacijas su nevyriausybinių organizacijų atstovais bei užtikrinti nevyriausybinių organizacijų dalyvavimą priimant sprendimus.
2. Skatinti savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų tapinstitucinį bendradarbiavimą, remiantis partnerystės principu. Bendradarbiauti, vadovaujantis pasitikėjimo, tolerancijos, atvirumo, lankstumo ir abipusės pagarbos principais bei užtikrinti abipusę informacijos sklaidą.
3. Tęsti finansavimo užtikrinimą nevyriausybiniams organizacijoms, kurios teikia paslaugas bei vykdo rajono bendruomenei naudingą veiklą. Skatinti projektų finansavimo tęstinumą bei inovatyvumą.
4. Skatinti rajono gyventojų socialinį aktyvumą, rengiant informacines muges, informacijos apie nevyriausybinių organizacijų veiklą sklaidos plėtojimą rajono spaudoje, pasitelkus informacines technologijas.

Kretingos rajono nevyriausybiniams organizacijoms.

1. Sparčiai plintant informacinėms technologijoms, nevyriausybinių organizacijų atstovai kur kas geriau galėtų išnaudoti interneto teikiamus privalumus kurdami internetines svetaines ir taip informuodami piliečius apie savo veiklą. Tokiu būdu nevyriausybines organizacijos galėtų pritraukti kur kas didesnę finansinę paramą, didesnę organizacijos narių skaičių bei savanorius.
2. Nevyriausybines organizacijos turėtų labiau vienytis bendram tikslui, o tai skatintų organizacijų stiprumą, vienybę veikiant bendruomenės labui. Susivienijusios nevyriausybines organizacijos gali tikėtis didesnio savivaldybės ir rajono gyventojų pasitikėjimo.
3. Stiprinti neformalų bendradarbiavimą tarp savivaldybės atstovų ir nevyriausybinių organizacijų. Nevyriausybines organizacijos turėtų aktyviai kviesti savivaldybės atstovus į organizacijos renginius, susirinkimus.

LITERATŪRA

1. Analizė. Viešosios naudos statusas: užsienio praktika ir galimybės Lietuvoje (2009) [žiūrėta 2014-11-13]. Prieiga per internetą: < http://www.nvoteise.lt/files/viesosios_naudos_tyrimas_0.pdf>.
2. Astrauskas, A. (2004). Optimalaus Lietuvos savivaldybių institucinės struktūros modelio paieška. *Viešoji politika ir administravimas*, 8, 9-24.
3. Bagdonienė, D., Daunorienė, A., Simanavičienė, A. (2011). Nevyriausybių organizacijų veiklos kokybės ir efektyvumo vertinimas. *Ekonomika ir vadyba*, 16, 654-663.
4. Bučaitė, J., Ambotaitė-Mazeliauskienė, I. (2005). Instituciniai tinklai ir socialinis pasitikėjimas savivaldybės ir nevyriausybių organizacijų sąveikoje. *Viešoji politika ir administravimas*, 13, 74-82.
5. Bučaitė-Vilkė, J., Motiejūnaitė, D., (2011). Tarpinstitucinės partnerystės ir pilietinio sektoriaus vaidmuo, sprendžiant vietos problemas. *Socialinis darbas*, 10 (1), 86-92.
6. Butkevičienė, E., Vaidelytė, E. (2013). *Nevyriausybinių organizacijų ir jų veikla*. Kaunas: Technologija.
7. Domarkas, V. (2004). Naujieji viešojo administravimo raidos akcentai. *Viešoji politika ir administravimas*, 7, 7-15.
8. Domarkas, V., Gineitienė, D. (2002). Visuomeninių organizacijų ir administravimo institucijų sąveika. Kn. S. Puškorius (red.), *Viešojo sektoriaus institucijų administravimas* (pp. 199-247). Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras.
9. Europos vietos savivaldos chartija. *Žin.*, 1999, Nr. 82-2418.
10. Guogis, A., Gudelis, D., Stasiukynas, A., (2007). Nevyriausybių organizacijų ir savivaldybių santykių reikšmė, plėtojant vietinę demokratiją: atvejo tyrimai dviejuose Lietuvos savivaldybėse. *Viešoji politika ir administravimas*, 22, 47-56.
11. Klokmanienė, D., Klokmanienė, L. (2014). *Nevyriausybinių organizacijų socialinė veikla*. Panevėžys: Panevėžio kolegija.
12. Kretingos rajono savivaldybės administracijos direktorius 2015 m. sausio 15 d. įsakymas Nr. A1- 25 „Dėl 2009 m. sausio 8 d. įsakymo nr. A1-8 „Dėl Kretingos rajono nevyriausybinių organizacijų rėmimo iš Kretingos rajono savivaldybės biudžeto lėšų ir Kretingos rajono nevyriausybinių organizacijų rėmimo iš Kretingos rajono savivaldybės biudžeto lėšų vertinimo komisijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“. *TAR*, 2015, Nr. 2015-00818.
13. Kretingos rajono savivaldybės tarybos 2014 m. rugpjūčio 28 d. sprendimas Nr. T2-229 „Dėl Kretingos rajono savivaldybės nevyriausybinių organizacijų tarybos ir Kretingos rajono savivaldybės nevyriausybinių organizacijų tarybos veiklos nuostatų patvirtinimo“ [žiūrėta 2015-01-31]. Prieiga per internetą: < <http://www.kretinga.lt/node/2098>>.
14. Lietuvos ir Šveicarijos bendradarbiavimo programos nevyriausybinių organizacijų (NVO) subsidijų schemos galimybių studija (2010) - [žiūrėta 2014-11-13]. Prieiga per internetą: < http://www.finmin.lt/finmin.lt/failai/Sveicarijos_parama/Galimybiu_studija_LT.pdf>.
15. Lietuvos pažangos strategija „LIETUVA 2030“. *Žin.*, 2012, Nr. 61-3050.

16. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Žin.*, 1992, Nr. 33-1014.
17. Lietuvos Respublikos Labdaros ir paramos fondų įstatymas. *Žin.*, 2012, Nr. XI-2076.
18. Lietuvos Respublikos Nevyriausybinių organizacijų įstatymo projektas. 2013, Nr. XIIP-493.
19. Lietuvos Respublikos Nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas Nr. XII-717. *TAR*, 2014, Nr. 2014-00018.
20. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Nevyriausybinių organizacijų politika [žiūrėta 2014-11-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.socmin.lt/lt/nevyriausybinu-organizaciju-sektorius.html>>.
21. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2014 m. balandžio 2 d. įsakymas Nr. A1-179 „Dėl nevyriausybinių organizacijų ir bendruomenių plėtros 2014–2016 metų veiksmų plano patvirtinimo“. *TAR*, 2014, Nr. 4019.
22. Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerija. Vietos savivalda [žiūrėta 2014-09-20]. Prieiga per internetą: <http://www.vrm.lt/Vietos_savivalda197>.
23. Lietuvos Respublikos Viešųjų įstaigų įstatymas. *Žin.*, 2004, Nr. 25-752.
24. Lietuvos Respublikos Vietos savivaldos įstatymas Nr. I-533. *Žin.*, 1994, Nr. 55-1049.
25. Lietuvos Respublikos Visuomeninių organizacijų įstatymas. *Žin.*, 1998, Nr. VIII-785.
26. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. birželio 7 d. nutarimu Nr. 722 „Dėl Nevyriausybinių organizacijų reikalų koordinavimo komisijos sudarymo ir jos nuostatų patvirtinimo“. *Žin.*, 2010, Nr. 69-3447.
27. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. sausio 20 d. nutarimas Nr. 85 „Dėl nevyriausybinių organizacijų plėtros koncepcijos patvirtinimo“. *Žin.*, 2010, Nr. 12.
28. Lietuvos savivaldybių portalas. Savivalda/Vietos savivaldos raida Lietuvoje [žiūrėta 2014 09 16]. Prieiga per internetą: <<http://www.savivaldybes.lt/savivaldybes/index.php?lang=lt&gr=savivaldosraida>>.
29. Masiulis, K. (2006). Valdžia, partijos, savivalda ir demokratija. Kn. S. Puškorius (red.), *Savivaldos institucijų socialinis politinis veiksmingumas* (pp. 297-313). Vilnius: Mykolo Riomerio universiteto Leidybos centras.
30. Matonytė, I. (2003). Pilietinės visuomenės tyrimo teorinės perspektyvos. *Viešoji politika ir administravimas*, 5, 39 – 47.
31. Matonytė, I. (2004). Socialinis kapitalas: nuo mokslinių tyrimo perspektyvų prie empirinių pastebėjimų. Gero valdymo klausimas. *Sociologija*, 1, 22-37.
32. Mažylis, L., Vazgelevičius, D. (2004). Nevyriausybinių sektoriaus bendradarbiavimas su savivaldos institucijomis, teikiant socialines paslaugas. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, 29, 117-133.
33. Mikolaitytė, J., Mejerė, O. (2012). NVO valdymo konceptas: samprata, principai ir modeliai. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2 (26), 56–64.
34. Morkevičius, V., Telešienė, A., Žvaliauskas, G. (2013). Kompiuterizuota kokybinių duomenų analizė su NVivo ir Text Analysis Suite [žiūrėta 2015 01 21]. Prieiga per internetą: <

http://www.lidata.eu/index.php?file=files/mokymai/NVivo/nvivo.html&course_file=nvivo_turiny.html
>.

35. Nefas, S. (2007). Savivaldžių (vietos) bendruomenių raida ir perspektyva šiuolaikinėje Lietuvoje. *Viešoji politika ir administravimas*, 20, 70-80.
36. Nevyriausybių organizacijų informacijos ir paramos centras. Lietuvos nevyriausybių organizacijų bendradarbiavimas su valstybės ir savivaldybių institucijomis. Tyrimo santrauka (2006) [žiūrėta 2014-10-07]. Prieiga per internetą:
<http://www.3sektorius.lt/forum9/lt/docs/researches/lietuvos_nevyriausybiu_organizaciju_bendradarbiavimas_su_valstybes_ir_savivaldybiu_institucijomis_bei_istaigomis_santrauka.pdf>.
37. Nevyriausybių organizacijų informacijos ir paramos centras. Nevyriausybinių organizacijų samprata [žiūrėta 2014-09-21]. Prieiga per internetą: <<http://www.3sektorius.lt/trecias-sektorius/kas-yra-nvo/nevyriausybinės-organizacijos-samprata/>>.
38. Nevyriausybių organizacijų ir valstybinio sektorių bendradarbiavimas. Studija [žiūrėta 2014-11-13]. Prieiga per internetą: <http://www.3sektorius.lt/docs/NVOdalyvavimasSFVPstudija_2014-03-20_15:31:07.pdf>.
39. Novikovas, A. (2005). Vietos savivaldos esmė ir socialinė paskirtis visuomenėje. *Jurisprudencija*, 77(69), 58–64.
40. Pilietiškumas ir pilietinė visuomenė (2012) [žiūrėta 2014-11-10]. Prieiga per internetą:<
http://www.3sektorius.lt/docs/Pilietiskumas_leidiny_2012_2013-01-17_13_48_37.pdf>.
41. Puškorius, S. (red.) (2002). *Viešojo sektoriaus institucijų administravimas: monografija* (pp. 199 – 246). Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras.
42. Puškorius, S. (2007). Bendradarbiavimo efektyvumas. *Viešoji politika ir administravimas*, 20, 24-31.
43. Raipa, A., Smalskys, V. (2001). Šiuolaikinio viešojo administravimo raidos tendencijos. *Viešojo administravimo efektyvumas: monografija* (pp. 352-369). Kaunas: Technologija.
44. Rimšaitė, E., Žalimienė, L. (2007). Nevyriausybių organizacijų metamorfozės – nuo labdaringos pagalbos vargšams XVIII a. iki socialinių paslaugų rinkos dalyvio šiuolaikinėje visuomenėje. *Socialinis darbas*, 6 (1), 83-95.
45. Savivaldybių ir nevyriausybių organizacijų bendradarbiavimas. Metodika (2013). Vilnius: Nevyriausybių organizacijų informacijos ir paramos centras.
46. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas Nr. I-532. *Žin.*, 1994, 53-996.
47. Struktūrinė nevyriausybių organizacijų ir savivaldybių bendradarbiavimo apžvalga – [žiūrėta 2014-11-12]. Prieiga per internetą:
<http://www.3sektorius.lt/forum9/lt/docs/researches/strukturine_nevyriausybiu_organizaciju_ir_savivaldybiu_bendradarbiavimo_apzvalga.pdf>.
48. Šilinskytė, A. (2013). Nevyriausybių organizacijų veikla ir vaidmuo Lietuvoje. *Viešoji politika ir administravimas*, T. 12, 2, 326-338.

49. Šimašius, R. (2003). Ne pelno organizacijų ekonominės veiklos teisinio reglamentavimo problemos. Lietuvos teisės universitetas [žiūrėta 2014-10-07]. Prieiga per internetą: <<http://simasius.popo.lt/files/2012/04/NPOekonomineveikla2003.pdf>>.
50. Šimašius, Š. (2007). *Ne pelno organizacijos: prigimtis ir reglamentavimas*. Vilnius: Eugrimas.
51. Vidaus reikalų ministerija. Spręskite patys (2006) [žiūrėta 2015-02-14]. Prieiga per internetą: <http://www.logincee.org/remote_libraryitem/8902?lang=ar>.
52. Vietos savivaldos įstatymo 3, 6, 13, 16, 20, 33, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 46 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas Nr. XI-2387. *Žin.*, 2012, 136-6958.
53. Žaltauskas, M. (2013). NVO sektoriaus stiprinimo ir plėtros gairės 2013-2015. *Nevyriausybių organizacijų informacijos ir paramos centras*. Vilnius.
54. Žilinskas, G. (2004). Vietos savivalda. Kn. A. Krupavičius, A. Lukošaitis (red.) *Lietuvos politinė sistema: sąranga ir raida* (pp. 489 – 514). Kaunas: Poligrafija ir informatika.

PRIEDAI

Priedas 1. Pusiau struktūruoto interviu klausimai savivaldybės atstovams.

1. Kiek laiko savivaldybė bendradarbiauja su nevyriausybinėmis organizacijomis?
2. Kokiose srityse savivaldybė bendradarbiauja su nevyriausybinėmis organizacijomis?
3. Kokiais būdais savivaldybė ir nevyriausybinių organizacijos bendradarbiauja?
4. Kokią naudą savivaldybei duoda bendradarbiavimas?
5. Su kokiomis problemomis susiduria savivaldybė bendradarbiaudama su nevyriausybinėmis organizacijomis? Kaip būtų galima išspręsti iškilusias problemas?
6. Ar nevyriausybinių organizacijos dalyvauja sprendimų priėmimo savivaldybėje?
7. Ar būtų galima teigti, kad savivaldybė ir nevyriausybinių organizacijos yra lygiavertės partnerės?
8. Gal galėtumėt įvardyti keletą pasiūlymų, kaip pagerinti/sustiprinti bendradarbiavimą tarp savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų?

Priedas 2. Pusiau struktūruoto interviu klausimai nevyriausybinių organizacijų atstovams.

1. Koks yra pagrindinis Jūsų nevyriausybines organizacijos veiklos pobūdis?
2. Ar sėkmingai sekasi įtraukti nevyriausybines organizacijos narius į organizacijos veiklą? Kokiais būdais tai darote? Ką iš to gaunate?
3. Ar bendradarbiaujate su kitomis nevyriausybines organizacijomis, užsiimančiomis panašia veikla? Kokias bendradarbiavimo formas jūs palaikote? Ką tai duoda jūsų organizacijai?
4. Ar Jūsų nevyriausybines organizacija bendradarbiauja su savivaldybe? Kaip seniai Jūsų organizacija bendradarbiauja su savivaldybe? Kokios naudos iš to gauna Jūsų organizacija?
5. Kokiais būdais Jūsų nevyriausybines organizacija ir savivaldybė bendradarbiauja? Koks bendradarbiavimo būdas yra labiausiai priimtinas/naudingas Jūsų organizacijai?
6. Ar Jūsų nevyriausybines organizacijos dalyvauja sprendimų priėmimo savivaldybėje? Gal galite pateikti pavyzdžių, kokius reikšmingus pokyčius ar sprendimus įtakojo Jūsų organizacija dalyvaudama sprendimų priėmimo procese savivaldybėje?
7. Kokį vaidmenį atlieka Jūsų nevyriausybines organizacija bendradarbiaudama su savivaldybe?
8. Su kokiomis pagrindinėmis problemomis susiduria jūsų organizacija bendradarbiaudama su savivaldybe?
9. Ar būtų galima teigti, kad nevyriausybines organizacijos ir savivaldybė yra lygiavertės partnerės?
10. Gal galėtumėt įvardyti keletą pasiūlymų, kaip pagerinti/sustiprinti bendradarbiavimą tarp nevyriausybines organizacijos ir savivaldybės?